

Nr 116.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen ang. anslag för budgetåret 1954/55 till statens biografbyrå m. m.; given Stockholms slott den 12 februari 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, *dels* föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt, *dels ock* lämna riksdagen tillfälle att avgiva yttrande över de grunder för filmgranskningsverksamhetens utövande m. m., som föredragande departementschefen förordat.

GUSTAF ADOLF.

Ivar Persson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I samband med framläggande av slutliga anslagsäskanden beträffande statens biografbyrås avlönings- och omkostnadsanslag hemställes om riksdagens yttrande över förslag till ändrade grunder för den av biografbyrån utövade filmcensuren. Förslaget innebär, att de nuvarande normerna för censuringripandena delvis omarbetas, dock utan att i sak väsentligt förändras. I fråga om barntillåten och barnförbjuden film bibehålles den nuvarande 15 årsgränsen men samtidigt införes en lägre gräns vid 11 år. Vidare föreslås att biografbyrån förstärkes med ytterligare en granskningsman. Ett granskningsråd föreslås inrättat med uppgift att på begäran av biografbyrån uttala sig, då fråga uppstår om väsentligare eller principiellt tveksamma censuringripanden. En revision av granskningstaxan föreslås. De nya grunderna avses träda i tillämpning från och med budgetåret 1954/55.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
12 februari 1954.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, följande.

I årets statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, har Kungl. Maj:t under punkt 332 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1954/55 beräkna

a) till *Statens biografbyrå: Avlöningar* ett förslagsanslag av 125 400 kronor och

b) till *Statens biografbyrå: Omkostnader* ett förslagsanslag av 12 000 kronor.

Sedan beredningen av berörda anslagsfrågor numera avslutats, anhåller jag att ånyo få anmäla desamma. I anslutning härtill torde jag även få anmäla frågan om ändrade grunder för filmgranskningsverksamhetens utövande m. m.

Inledning.

Filmen har under sin snabba utveckling från en oansenlig början under 1800-talets sista årtionde blivit en samhälls- och kulturfaktor av stor betydelse. Genom sin väldiga utbredning, sin starka suggestionskraft och sina växande tekniska resurser är filmen ett av vår tids effektivaste medel för masspåverkan. I vårt land beräknas biografbesökarnas skara varje vecka uppgå till omkring en miljon människor. Antalet biografier i Sverige uppgick den 1 januari 1954 till 2 494.

Första gången film visades offentligt i Sverige torde ha varit 1896 i samband med en industri- och slöjdutställning i Malmö. Filmvisningens egentliga genombrott i vårt land kan hänföras till perioden 1905—1910. Under de första åren utgjordes biografernas publik övervägande av barn och ungdom, medan den vuxna allmänheten, särskilt den genom bildning och social ställning opinionsbildande delen därav, ej skänkte den något särskilt in-

tresse. Men i samma mån som biografernas antal kraftigt ökades, började man få ögonen öppna för det nya folknjöjets betydelse, socialt, kulturellt och ekonomiskt. Företagna undersökningar av biografprogrammets kvalitet resulterade i en kraftig kritik mot biograferna. Redan tidigt — omkring år 1905 — fann överståthållarämbetet i Stockholm anledning att i tillståndsresolutioner rörande biografföreställningar föreskriva såsom villkor

»att vid förevisning icke något mot sedlighet stridande eller mot myndigheter eller enskilda ohöviskt förekommer;

att, därest förevisning är tillgänglig för barn, densamma ej omfattar bilder, som framställa tilldragelser eller förhållanden som äro ägnade att uppväcka känsla av skräck eller fasa hos åskådaren eller av annan anledning kunna anses olämpliga för barn att åse;

att, innan förevisning äger rum enligt nytt eller ändrat program, anmälan härom av sökanden göres å stationen inom vederbörande polisdistrikt.»

Dessa och liknande bestämmelser var av rent lokal räckvidd och kunde bara föranleda efterhandsingripanden mot programmen. En stark opinion började kräva bättre kontroll över dessa, särskilt med hänsyn till att publiken i stor utsträckning utgjordes av barn och ungdom. Vid ett opinionsmöte, som Pedagogiska sällskapet i Stockholm anordnade i februari 1908, upplästes bland annat ett skriftligt uttalande av psykiatern professor Bror Gadelius om filmens skadliga inflytande på minderåriga. Mötet beslöt anhålla, att överståthållarämbetet måtte se till, att föreskrifterna för biografföreställningar verkligen efterlevdes. Dessutom tillsattes en biografkommitté, som frivilligt skulle kontrollera, att de stadgar följdes, som gällde för Stockholm.

Allmänhetens och huvudstadspressens uppmärksamhet var härigenom riktad på biograferna. Även i landsorten underkastades biografprogrammen granskning och fall av förevisningar av olämpliga filmer omnämndes i provinspressen. Behovet av åtgärder för vinnande av rättelse blev alltmer påtagligt. Föga bättring torde ha vunnits genom ett av Kungl. Maj:t den 13 november 1908 utfärdat cirkulär, vari överståthållarämbetet och länsstyrelserna anbefalldes erinra vederbörande polismyndigheter om angelägenheten att träffa nödiga åtgärder till förekommande av att vid biografföreställningar visades något som stred mot sedlighet eller eljest uppenbarligen icke borde offentligt framställas.

Missförhållandena påtalades i två vid 1909 års riksdag väckta, likalydande motioner I:72 och II:249, som fick stöd av sympatiuttalanden från olika håll i landet. Motionerna utmynnade i ett yrkande, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning måtte vidtaga åtgärder för åstadkommandet av en före uppförandet gående kontroll av programmen för biografföreställningar, i all synnerhet sådana, till vilka barn ägde tillträde. Motionerna biträdades av riksdagen, som i skrivelse till Kungl. Maj:t anhöll, att Kungl. Maj:t ville överväga, huruvida mera bestämda och effektiva föreskrifter måtte kunna utfärdas till fö-

rebyggande av det skadliga inflytandet av biografföreställningar, särskilt på den uppväxande ungdomen i vårt land, samt, därest verkställd utredning därtill gäve anledning, till riksdagen göra de framställningar som härav kunde föranledas. I skrivelsen anfördes i övrigt bland annat följande.

Det torde ej kunna förnekas, att biografföreställningar med goda och gedigna program kan i viss mån utgöra verksamma bildningsmedel och för allmänheten vara en både nyttig och nöjsam förströelse. Men å andra sidan har erfarenheten tyvärr redan visat, att de mängen gång urartat till ett mer eller mindre osunt geschäft, som går ut på att, genom att ibland de goda och bildande numren i programmen insticka omoraliska, rafflande, skrämmande dylika, ockra på allmänhetens godtrogenhet. I stället för att verka bildande och förädlande, verkar de därför ofta skadligt och förråande. De har därigenom börjat bliva en verklig fara speciellt för det uppväxande släktet. Det förhållandet, att biografteatern framställer levande bilder, gör, att intrycken härav djupare inpräglas i de ungas sinnen. Och särskilt torde det vara just de mest rafflande scenerna, som på barnasinnet utövar ett oemotståndligt inflytande. Det torde därför ej råda mer än en mening därom, att man bör göra allt vad göras kan för att söka råda bot på de allvarliga och svåra missförhållanden, som på jämförelsevis kort tid börjat inrota sig i fråga om biografföreställningar.

Riksdagsskrivelsen föranledde vederbörande departementschef att utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla tre sakkunniga för att verkställa den av riksdagen begärda utredningen.

De sakkunniga avgav den 2 september 1910 betänkande med förslag till förordning, innefattande vissa bestämmelser angående förevisning av biografbilder.

Enligt de sakkunnigas åsikt syntes det uppenbart — bland annat på grund av erfarenheterna av den förhandscensur av biografprogrammen i städerna Malmö och Hälsingborg som sedan år 1908 på därvarande polismyndigheters föranstaltande utövats av särskilda tillsyningsmän — att det enda effektiva medlet att vinna rättelse i de rådande missförhållandena var att låta biografbilderna underkastas förhandsgranskning av ett för hela landet gemensamt organ. Censurens centraliserande skulle enligt de sakkunnigas mening medföra likformighet i tillämpningen samt betydande besparing av tid, arbete och kostnad för kontrollen av biografprogrammen. Till stöd för inrättandet av en preventiv, central biografcensur åberopades vidare i samma riktning gående utvecklingstendenser på biografkontrollens område i utlandet.

De sakkunnigas förslag till författning i ämnet underkastades överarbetning inom vederbörande departement, varvid vissa jämkningar i förslaget vidtogs. Departementsförslaget underställdes genom propositionen 1911:160 riksdagen för yttrande. Sedan lagutskottet avgivit utlåtande (nr 48) i ärendet, anmälde riksdagen (rskr. 227), att den efter granskning av förslaget icke funnit skäl till annan erinran än att på två punkter i den föreslagna förordningen vissa ändringar borde vidtagas. Erinringarna avsåg dock icke de förordade principerna för filmgranskningen.

Den av Kungl. Maj:t därefter utfärdade förordningen av den 22 juni 1911 (nr 71) angående biografföreställningar — i det följande kallad biograf-förordningen — trädde i kraft den 1 december samma år. Samtidigt trädde det statliga organet för filmgranskningsverksamheten — statens biografbyrå — i full verksamhet.

I förordningen har under årens lopp icke företagits mera avsevärda ändringar av principiell innebörd. Bestämmelserna däri — vartill jag i det följande får anledning återkomma i olika sammanhang — kompletteras i avseende å filmgranskningen av instruktionen den 4 oktober 1929 (nr 306) för statens biografbyrå.

Enligt nämnda instruktion utgöres *statens biografbyrå* av en chef, tillika ordinarie granskningsman, två ordinarie granskningsmän ävensom till det antal, som av Kungl. Maj:t prövas erforderligt, extra granskningsmän samt suppleanter för såväl ordinarie som extra granskningsmän. Biografbyråns chef, som har tjänstetiteln direktör och är placerad i lönegraden Ca 37, utnämnes av Kungl. Majt. Granskningsmännen tillsättes jämväl av Kungl. Maj:t, de ordinarie genom förordnande tills vidare för fem år i sänder samt de extra — liksom ifrågakommande suppleanter — genom förordnande tills vidare. Meddelat förordnande kan när som helst återkallas. De förordnade granskningsmännen och suppleanterna för dem åtnjuta ersättning i form av arvode. — Gällande personalförteckning för byrån upptar, förutom direktören, sex ordinarie befattningshavare (1 kassör i Ca 15, 3 maskinister i Ca 15, 1 kontorist i Ca 13 och 1 kontorsbiträde i Ca 8), vilka samtliga tillsättes av biografbyrån medelst konstitutorial.

För närvarande uppgår antalet ordinarie granskningsmän, chefen inräknad, till tre, varav en är barnpsykiater; därtill kommer en extra granskningsman, som anlitas vid behov av psykiatrisk sakkunskap, samt en suppleant för de ordinarie granskningsmännen. Förordnandet som suppleant för extra granskningsmannen är vakant.

Riktlinjerna för filmgranskningen är angivna i biografförordningens 6 §, som lyder:

Statens biografbyrå må ej godkänna biografbilder, vilkas förevisande skulle strida mot allmän lag eller goda seder eller eljest kunna verka förråande, upphetsande eller till förvillande av rättsbegreppen. Biografbilder, som framställa skräckscener, självmord eller grova förbrytelser på sådant sätt eller i sådant sammanhang, att dylik verkan kan åstadkommas, må sålunda icke godkännas.

Ej heller må biografbilder godkännas, vilkas förevisande kan anses olämpligt med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt eller kan lända till upplysning beträffande arméns, marinens eller flygvapnets styrka, tillstånd, ställning eller rörelser eller andra åtgärder eller anstalter för försvaret, försåvitt uppenbarandet därav kan skada rikets försvar.

För förevisning vid sådan föreställning, till vilken barn under 15 år lämnas tillträde, må ej heller godkännas biografbilder, som äro ägnade att skad-

ligt uppjaga barns fantasi eller eljest menligt inverka på deras andliga utveckling och hälsa.

Biografbilder av annan beskaffenhet än nu nämnts må statens biografbyrå ej vägra godkänna; dock vare byrån berättigad att, därest film befinnes lämpad att förevisas endast för manlig eller endast för kvinnlig publik eller endast i samband med föredrag, eventuellt av sakkunnig person, göra förbehåll om sådan begränsning av förevisningsrätten.

För verkställd filmgranskning utgår ersättning i form av granskningsavgift och stämpelavgift, den förra efter en i biograf förordningens 5 § bestämd taxa. Ifrågasvarande taxa kommer att närmare beröras i det följande.

För att ge en bild av den årliga omfattningen av biografbyråns censur-ingripanden må här återges några av chefen för byrån lämnade uppgifter, som samtliga hänför sig till bedömningen av längre dramatiska filmer under år 1952.

Antalet granskade filmer av dylikt slag var 385. 227 stycken eller närmare 59 % av totalantalet filmer tilläts för offentlig förevisning endast för vuxna, 155 stycken eller över 40 % tilläts även för barn under 15 år och 3 stycken eller något mindre än 1 % förbjöds helt för offentlig förevisning. (Sistnämnda siffra är ovanligt låg. Åren 1950, 1951 och 1953 utfärdades resp. 21, 14 och 15 förbud.) Dessutom framhålles, att 40 stycken eller 17,6 % av de barnförbjudna filmerna av byrån underkastades partiell beskärning av olämpliga scener eller scenföljder för att över huvud taget bli tillättna och att 16 stycken eller omkring 10 % av de barntillättna filmerna beskars för att kunna godkännas för minderåriga. Anledningarna till de utfärdade förbuden och föreskrivna klippen är i främsta rummet att finna i förekomsten av enligt granskningsmännens åsikt förråande och upphetsande bilder av brutala och sadistiska våldshandlingar, skräckscener, pornografiska scener och dylikt. Det understrykes, att biografbyrån saknar befogenhet att utöva smakcensur i vanlig mening och således icke kan ingripa mot scener, som kan verka fördummande och smaklösa.

Filmcensurens effektivitet garanteras av stadgandet i § 4 biograf förordningen, att vid offentliga föreställningar endast får förevisas film som godkänts av biografbyrån. Undantag från regeln medges dock i samma paragraf beträffande vissa bilder som »troget skildra nyligen inom riket inträffade händelser och som förevisas under en tid av högst 10 dagar efter det de skildrade händelserna ägt rum»; dock gäller att bilderna skall godkännas av den myndighet i orten som enligt § 1 biograf förordningen har att efter ansökning meddela tillstånd till anordnande av offentlig filmföreställning. Det tillståndskort som biografbyrån enligt § 7 biograf förordningen utfärdar för en film skall jämlikt samma paragraf vid anfordran tillhandahållas angivna myndighet och polisman. Efter mönster från ordningsstadgan för rikets städer är i § 2 biograf förordningen föreskrivet, att sistnämnda myndighet under särskilt angivna förutsättningar äger förbjuda föreställningsförynande liksom inställa eller upplösa föreställning. Att ge offentlig föreställning utan föreskrivna tillstånd straffbelägges i § 8 biograf förordningen.

Olika meningar om lämpligheten av en statlig filmcensur har kommit till synes i den offentliga debatten. Sålunda har genom motioner i riksdagen väckts förslag om en skärpning av filmcensuren eller i varje fall av samhällets övervakning av filmen. Dessa förslag har dock icke vunnit riksdagens bifall. I en av dessa motioner (1938; II: 330) har även kommit till uttryck den då och då i olika sammanhang tillkännagivna uppfattningen att censurens befogenheter borde utvidgas till att omfatta även filmalster av fördummande, föryttligande och smaklös natur. I sistnämnda motion föreslogs bland annat inrättandet av ett särskilt filmråd, som tydligt tänktes skola direkt deltaga i en med vidgade befogenheter försedd filmcensur och dela ansvaret därför med statens biografbyrå. Å andra sidan har i pressen gång på gång under senare år framförts åsikten, att filmen numera nått en sådan mognad och ställning, att frågan om filmcensurens berättigande borde omprövas.

Under hänvisning till bland annat nyss berörda opinionsyttringar framställde statens biografbyrå i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 december 1946 förslag om en allmän översyn och omprövning av bestämmelserna för filmgranskningsverksamheten. I skrivelsen framhålles, att för den händelse en så viktig opinionsskapande faktor som filmen fortfarande skall vara föremål för förhandsgranskning denna kontroll i möjligaste mån bör äga rum under allmän insyn och i viss medverkan med representativa förespråkare för samhällets kulturella och sociala strävanden. För att filmcensurens beslut lättare skulle komma till allmänhetens kännedom föreslogs inrättandet av ett granskningsråd med uppgift att uttala sin åsikt om filmer, som inom biografbyrån föranledde särskild tveksamhet. Rådet skulle icke bli något verkställande censurorgan utan till hela sin karaktär vara rådgivande, varför biografbyrån fortfarande skulle ha full beslutanderätt vid filmgranskningen. Bland övriga frågor av beskaffenhet att böra utredas nämndes i skrivelsen också spörsmålet om att skydda barn och ungdom mot skadlig filmpåverkan samt spörsmålet om principerna för uttagandet av granskningsavgifter.

Här må även erinras om att vissa synpunkter på problemet barn och film framförts i ungdomsvårdskommitténs betänkande om ungdomen och nöjeslivet (SOU 1945: 22) samt att skolöverstyrelsen vid flera tillfällen framhållit önskvärdheten av att åstadkomma tillfredsställande prövning och urval av barnfilmer. Slutligen har tolv olika kvinnoorganisationer i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 juni 1948 hemställt bland annat om översyn av bestämmelserna för filmgranskning samt om utredning av frågan om statligt stöd åt produktionen av god barnfilm för olika åldersgrupper.

Med anledning av de många olika yrkanden som sålunda framställts till Kungl. Maj:t med sikte på bland annat en omprövning av filmgranskningsverksamheten — som sedan dess tillkomst år 1911 icke varit föremål för någon allmän översyn — begärde och erhöll dåvarande chefen för eckle-

siastikdepartementet den 3 januari 1949 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för att *dels* överse gällande bestämmelser om filmgranskningsverksamheten, *dels* utreda frågan om för barn lämpad film. Enligt utredningsdirektiven skulle de sakkunniga i samband med behandlingen av frågan om behovet av nya granskningsbestämmelser för barntillåten film även överväga lämpligheten av den nuvarande åldersgränsen, 15 år, för barnförbjudna filmer. Problemet barn och film borde ventileras från alla synpunkter med särskilt beaktande av vad ungdomsvårdskommittén anfört och föreslagit. Vidare borde det av statens biografbyrå framförda förslaget om ett granskningsråd i censurfrågor underkastas prövning, varjämte principerna för uttagandet av granskningsavgifter borde upptagas till övervägande.

Såsom sakkunniga tillkallades ledamoten av riksdagens första kammare, rektorn vid Hvitfeldtska högre allmänna läroverket i Göteborg S. J. E. Ohlon, tillika ordförande, direktören, fil. lic. C. A. Dymling, t. f. direktören för statens biografbyrå, med. lic. G. S. Klackenberg, rektorn vid Fjellstedtska skolan, docenten J. G. Landberg, överläraren vid Stockholms folkskolor, fil. kand. H. E. Rynnel, fru Eva Wigforss och redaktören, fil. kand. Eva von Zweigbergk.

De sakkunniga — vilka antagit benämningen *1949 års filmkommitté* — har till fullgörande av sitt uppdrag avlämnat *dels* ett i maj 1951 dagtecknat betänkande om filmcensuren (SOU 1951: 16), *dels ock* ett i december 1952 dagtecknat betänkande om barn och film (SOU 1952: 51).

Kommitténs **b e t ä n k a n d e** om filmcensuren kan i korthet sammanfattas sålunda.

1. Kommittén anser, att *filmcensuren bör behållas*, främst därför att den behövs som ett mentalhygieniskt skydd mot sadistiska och ångestpressande inslag i filmerna.

2. I fråga om utformningen av *grunderna för censurens bedömanden* anser kommittén, att de nuvarande bestämmelserna bör omarbetas, dock utan att väsentligt förändras. De mentalhygieniska kraven bör understrykas genom en omformulering av författningstexten. Den nuvarande bestämmelsen om att sådana filmbilder inte får godkännas »vilkas förevisande kan anses olämpligt med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt» anses kunna undvaras under fredstid, alternativt omformuleras. I fråga om bestämmelserna för barnförbjuden och barntillåten film föreslås dels en höjning av den nuvarande 15-årsgränsen till 16 år, dels införandet av en andra åldersgräns vid 11 år. Då avgörandet om en films hänförande till den ena eller andra kategorien skall fattas av filmcensuren, bör till denna knytas ytterligare en ordinarie granskningsman med barnpsykologisk utbildning.

3. Bestämmelsen om att censuren under vissa förutsättningar äger meddela föreskrift om visning av film vid skilda föreställningar för män och

kvinnor eller endast i samband med föredrag finner kommittén föråldrad och mogen för avskrivning.

4. För att reducera riskerna för godtyckliga ingripanden från censuren föreslås inrättande av ett *granskningsråd* med en i förhållande till censurmyndigheten rådgivande funktion. Ledamöter och suppleanter i rådet förordnas av Kungl. Maj:t för tre år i sänder. Censuren bör inkalla rådet för att höra dess åsikt, då fråga är om totalförbud av eller väsentliga ingrepp i filmer samt i eljest tveksamma fall av principiell karaktär.

5. Principerna för *granskningsavgifternas* uttagande bör revideras, och nuvarande taxebelopp — som nu tillför statsverket inkomster vida överstigande löne- och omkostnadskontot för censurverksamheten — bör avvägas så att de endast ger täckning för omkostnaderna plus betryggande marginal. — Uppkommande överskott bör årligen fonderas för att stå till förfogande för olika kulturella filmändamål.

6. Slutligen har kommittén funnit lämpligt att till en *särskild förordning om filmcensur* sammanföra den nuvarande biografförordningen och instruktionen för statens biografbyrå. En del ordningsföreskrifter i biografförordningen bör därvid beredas plats i annat sammanhang.

Över betänkandet har yttranden avgivits av *statens biografbyrå, skolöverstyrelsen* — som tillika överlämnat yttranden från dels följande tio lärarorganisationer, nämligen Sveriges folkskolläraryrkeförbund, Sveriges folkskolläraryrkeförbund, Sveriges småskolläraryrkeförbund, Sveriges överläraryrkeförbund, svenska fackläraryrkeförbundet, teckningsläraryrkes riksförbund, svenska seminarieläraryrkeföreningen, svenska folkhögskolans läraryrkeförening, läroverksläraryrkes riksförbund samt flick- och samskoleläraryrkes riksförbund, dels ock samverkande bildningsförbunden — *medicinalstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision, chefen för försvarsstaben, föreningen Sveriges filmproducenter, Sveriges biografägareförbund, Sveriges filmuthyrareförening, målsmännens riksförbund, kooperativa kvinnogillesförbundet och Sveriges husmodersföreningars riksförbund.*

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Den under medverkan av 1911 års riksdag införda allmänna filmcensuren fick sin författningsmässiga reglering i den av Kungl. Maj:t den 22 juni samma år utfärdade biografförordningen, vilken därefter icke undergått några väsentliga förändringar av principiell innebörd. Vad som föranledde censurens inrättande var biografprogrammets dåvarande underhålliga beskaffenhet och det därav framkallade behovet att genom åtgärder från det allmännas sida komma tillrätta med de värsta oarterna i den tidens filmalster. På filmens område har sedan dess skett en enastående utveckling, ej minst i konstnärligt avseende. I den under senare år ofta

återkommande debatten om filmcensuren har därför gjorts gällande, att filmen nått sådan mognad och ställning i samhällslivet, att filmcensuren kunde undvaras. Det har också sagts, att normerna för censuren vore otidsenliga, då de i väsentliga avseenden ej undergått några förändringar sedan 1911. Röster har vidare höjts för såväl en skärpning av censuren som en utvidgning av dess befogenheter.

Dylika opinionsyttringar föranledde dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet att i januari 1949 utverka Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga — 1949 års filmkommitté — med uppdrag att underkasta censurbestämmelserna en allmän och förutsättningslös omprövning och översyn. Såsom framgår av den kortfattade redogörelse jag nyss lämnat för huvudpunkterna i det av kommittén år 1951 avgivna betänkandet om filmcensuren har kommittén förordat censurens bibehållande och framlagt åtskilliga förslag rörande grunderna för dess utövande m. m. Vid betänkandets remissbehandling har man i yttrandena allmänt uttalat sig för fortsatt censur och även eljest i stort sett anslutit sig till kommitténs förslag. För egen del har jag ansett mig böra på grundval av betänkandet nu framlägga förslag i fråga om grunderna för censurverksamhetens utövande m. m. Härtill återkommer jag i samband med den följande detaljredovisningen av innehållet i betänkandet och remissyttrandena.

Dessförinnan torde jag emellertid få beröra kommitténs förslag att i *en* enda författning, benämnd förordning för filmcensuren, upptaga dels motsvarigheten till de censuren berörande bestämmelser, som nu ingår i biografförordningen och instruktionen för statens biografbyrå, dels ock erforderliga bestämmelser rörande det förordade granskningsrådet. Enligt samma förslag skulle samtidigt de i biografförordningen ingående ordningsföreskrifterna m. m. utbrytas ur denna och beredas plats i annat författningssammanhang, därvid kommittén synes åsyfta gällande ordningsstadga för rikets städer. En revision av biografförordningen i sist angiven riktning överväges emellertid — enligt vad jag inhämtat — för närvarande av den år 1949 tillkallade s. k. ordningsstadgeutredningen. Frågan om en dylik revision synes mig därför ej böra prövas i förevarande sammanhang. Även i övrigt ställer jag mig avvisande till kommitténs nu avsedda förslag till författningsreglering. Jag kan nämligen icke finna det lämpligt, att biografförordningens bestämmelser av mera allmän räckvidd sammanföres med föreskrifter av instruktionskaraktär. Med hänsyn till det anförda avstyrker jag nämnda förslag och utgår därför i det följande från att författningsbestämmelserna rörande filmcensuren och biografbyrån även framdeles bör vara uppdelade i biografförordningen och instruktionen för biografbyrån.

Frågan om filmcensuren bibehållande.

1949 ÅRS FILMKOMMITTÉ.

Kommitténs överväganden har till en början gällt frågan, huruvida filmcensuren över huvud taget är nödvändig i fortsättningen.

Kommittén har därvid kommit fram till en reservationslöst omfattad mening, att förhandsgranskning av film är påkallad för skyddande av *bar-nen* mot det stundom skadliga inflytande som filmen, enligt vad som klarlagts av flera undersökningar, kan utöva på minderåriga.

Huruvida filmcensuren även är behövlig med tanke på den *vuxna* allmänheten har kommittén däremot funnit tveksamt. Kommittén säger sig ha övervägt att låta »filmer för vuxna, alltså barnförbjudna filmer» helt befrias från censur. Härom anföres följande.

Den åsikten har framförts, att vuxna människor, som möter så många »upphetsande» och »förråande» inslag i andra former av konst och i verkligheten, också skulle tåla vid sådant i filmerna utan allvarligare psykiska följder. Man har ansett det önskvärt, att vuxna individer så mycket som möjligt lämnas utan statligt förmynderskap. Man har tagit i betraktande risken att de verkligt goda, konstnärliga filmerna formellt kan falla under censurbestämmelserna och klippas ner eller förbjudas, medan andra i realiteten mera nerbrytande och underhaltiga alster måste släppas igenom, varigenom bestämmelserna i realiteten kan bli meningslösa. Och man har slutligen övervägt att det råder skarpt delade meningar om vad som är moraliskt och mentalhygieniskt farligt.

Kommittén har dock stannat för att förorda *censuren fulla bibehållande*. Till utveckling av denna ståndpunkt anför kommittén följande.

Kommittén vill behålla filmcensuren, därför att filmen inte bara är en konstart utan också ett påverkningsmedel av betydande styrka och utbredning och filmproduktionen är ekonomiskt beroende av en bred och lätt suggererad publik. Då filmen i stor utsträckning sysslar med brott och skräckscener, behövs censuren främst som mentalhygieniskt skydd mot sadistiska och skadligt ångestpressande inslag i filmerna. Med tanke på filmens växande inflytande och stora publik bland ungdomen är det fortfarande ett samhällsintresse, att ett kontrollorgan håller vakt mot osund spekulation i upphetsning och råhet. Kommittén vill härigenom förebygga allmänt förråande inflytanden, men den tror sig icke kunna bedöma frågan om kriminalfilmernas eventuella omedelbara inverkan på ungdomsbrottsligheten. Problemet är ytterst komplicerat, och filmerna torde i ifrågakommande fall få anses som tillfälliga utlösande orsaker.

Med en fortsatt statlig förhandsgranskning av all film elimineras också risken för en privat censur från enskilda eller organisationer, t. ex. efter amerikanska mönster. Den statliga censuren ger en viss garanti åt alla medborgare. Om den upphörde, kunde man riskera en både godtyckligare

och strängare privat censur. Redan nu har sådana ansatser förekommit med hot om blockad av biografier, därför att där visats filmer, som varit miss-hagliga för vissa grupper.

YTTRANDEN.

Vad kommittén uttalat om censurens bibehållande beträffande filmer avsedda att visas för *barn*, har vunnit mer eller mindre klart uttalad anslutning i samtliga de yttranden, vari denna fråga närmare berörts. I huvudparten av dessa yttranden har också vitsordats behovet av en förhandsgranskning av *all* film. Att ett dylikt behov föreligger har emellertid bestritts från vissa håll. Sålunda förklarar *svenska fackläraryöbundet*, att förbundet icke i princip delar uppfattningen, att filmcensuren bör bibehållas även för vuxnas skull samt att det torde strida mot hävdvunna demokratiska principer att genom en förhandsgranskning undanhålla allmänheten viss film, särskilt om detta sker via en statlig organisation. Vidare är de hörda *filmfackorganisationernas* biträdande av kommitténs ståndpunkt i ämnet icke helt reservationslös. *Föreningen Sveriges filmproducenter* finner visserligen befogat att skydda biografpublikens starka inslag av ungdomar i de övre tonåren från skadlig påverkan men framhåller samtidigt, att det är uppenbart, att majoriteten av samma publik består av till myndig ålder komna personer. Det kunde därför principiellt ifrågasättas, om denna betydande del av publiken, vilken ju har tillfälle att se ocensurerade teater-, revy- och varietéföreställningar och att läsa ocensurerade tidningar, tidskrifter och böcker, verkligen behöver skyddas just då den skall se film. Föreningen fortsätter:

Om föreningen likväl icke vill motsätta sig en fortsatt förhandsgranskning även av film för vuxna, beror detta främst på två omständigheter. Den ena är, att filmcensuren sådan den hittills arbetat inte kan sägas ha medfört några allvarigare olägenheter, även om verksamheten då och då och av naturliga skäl kunnat bli föremål för kritik. Den andra är, att förefintligheten av ett statligt censurorgan — vilket utredningen också framhåller och som föreningen vill understryka — skapar en viss garanti mot risken av den privata censur, som lätt kan tänkas uppträda, därest den officiella censuren icke fanns.

Sveriges biografägareförbund hävdar i sak samma mening som producentföreningen.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Frågan om censuren bör bibehållas eller icke har kommittén besvarat jakande. Till denna ståndpunkt ansluter sig praktiskt taget samtliga de myndigheter eller sammanslutningar som yttrat sig i ämnet, däribland de tre filmfackorganisationerna. För egen del har jag kommit till samma upp-

fattning. Censurens betydelse ligger främst i att den erbjuder ett skydd för barnen mot skadliga filmstryck. Men även när det gäller film avsedd för visning inför en vuxen publik fyller censuren en viktig mentalhygienisk funktion. Jag vill därvid erinra om filmens erkänt särskilda förmåga att kunna psykiskt påverka sin publik. De argument mot censurinstitutionen, som framförs av dem som från i huvudsak principiella utgångspunkter hävdar filmens absoluta frihet, kan enligt min mening icke tillmätas någon avgörande betydelse, när såsom här obestridliga praktiska hänsyn talar för kontrollerande anordningar i syfte att hålla vakt mot osunda och skadliga företeelser eller tendenser inom filmen. Jämte Sverige har ett stort antal länder, däribland Danmark, Finland och Norge, funnit nödvändigt att företaga förhandsgranskning av film. Det förtjänar också framhållas, att den svenska censuren under sin drygt fyrtioåriga tillvaro skött sitt grannliga värv på ett sätt som av en bred opinion betecknats som i stort sett mönstergillt. Korrektiv mot godtyckliga eller obefogade granskningsbeslut utgör rätten att hos Kungl. Maj:t i statsrådet överklaga biografbyråns beslut. Inrättas dessutom på sätt kommittén föreslagit — och såsom jag ämnar förorda — ett granskningsråd torde man ha än större anledning utgå ifrån att vid censurverksamhetens praktiska utövande en fortgående anpassning kommer att ske till vad den allmänna opinionen kan sägas godtaga inom andra områden av kulturlivet — bildande konst, teater, litteratur, press och radio — där censur icke förekommer.

Censurbestämmelserna.

Grunderna för den nuvarande filmgranskningen är — såsom förut framhållits — angivna i biografförordningens 6 §. I paragrafens första stycke fastslås de mentalhygieniska och socialetiska normer, som bör läggas på filmen i allmänhet. Andra stycket föreskriver hänsyn till främmande makt och till rikets säkerhet. Tredje stycket bemyndigar censuren att avgöra vilka filmer som skall få visas för barn under 15 år och skärper de mentalhygieniska kraven på filmer för minderåriga. Fjärde stycket ger censuren rätt att föreskriva, att en film skall visas vid skilda föreställningar för män och kvinnor eller endast i samband med föredrag.

A. Den mentalhygieniska principen.

1949 ÅRS FILMKOMMITTÉ.

Enligt kommitténs uppfattning bör filmcensuren vara huvudsakligen mentalhygieniskt inriktad. Härom anför kommittén:

Statliga ingrepp i filmerna efter genomfört moraliska eller renodlat estetiska principer vill kommittén avstyrka med hänsyn till de övermäktiga svårigheterna att komma fram till allmängiltiga värderingar på något av dessa områden. Att praktiskt försöka genomföra en censur, som tog ställning till alla moraliskt eller estetiskt diskutabla inslag i filmerna, skulle, fränsett andra betänkligheter, vara svårt redan därför att det vore omöjligt att annat än i ytterligt vaga ordalag fastslå vad som skulle kunna godkännas och underkännas. I de särskilda fallen skulle då granskningsmännen ställas inför de mest subtila avgöranden, t. ex. att väga formens kvaliteter mot innehållets, och hela censuren skulle kunna bli orimligt subjektiv och nyckfull.

Även när det gäller mentalhygieniska frågor, är det svårt att göra kategoriska uttalanden om skadeverkningar av film annat än när det gäller barn och psykolabila personer. När det gäller vuxna, »normala» människor, är det också svårt att väga mot varandra vådorna av en psykisk upphetsning och värdet av en konstnärlig upplevelse. Vissa grundregler bör ändå kunna accepteras som rimliga och ändamålsenliga. Främst bör censuren ingripa mot sadistiska och nedbrytande inslag, som på grund av filmens suggestionskraft, filmens utbredning och filmens kommersiella karaktär kan få mycket vida och djupa verkningar. Censuren bör här kunna vara en garanti för allmänheten mot sådant som är skadligt upphetsande och förråande.

Kommitténs förslag till granskningsreglernas författningsmässiga utformning — jämförda med de nu gällande — framgår av efterföljande sammanställning.

Gällande bestämmelse.

Statens biografbyrå må ej godkänna biografbilder, vilkas förevisande skulle strida mot allmän lag eller goda seder eller eljest kunna verka förråande, upphetsande eller till förvillande av rättsbegreppen. Biografbilder, som framställa skräckscener, självmord eller grova förbrytelser på sådant sätt eller i sådant sammanhang, att dylik verkan kan åstadkommas, må sålunda icke godkännas.

Kommitténs förslag.

Statens filmcensur må ej godkänna film, som kan verka förråande eller skadligt upphetsande eller där förbrytelser framställas så att de kunna locka till efterföljd eller innebära en uppmaning till lagstridig handling. Avgörande vid prövning av sådan verkan skall vara det sätt varpå händelserna framställas eller det sammanhang i vilket de förekomma.

I sin kommentar av förslaget motiverar kommittén utbytet av benämningen »statens biografbyrå» mot »statens filmcensur» med att den gällande beteckningen är ologisk och föranlett missförstånd. — Beträffande övriga avvikelser från nuvarande text anför kommittén följande.

Förslaget innehåller icke orden »strida mot allmän lag eller goda seder», som är ett historiskt betingat, stelnat uttryck, närmast hämtat ur 1868 års ordningsstadga för rikets städer och med ytterst vag betydelse. Kommittén har i stället försökt finna en formulering med mera adekvat innebörd. Formuleringen »till förvillande av rättsbegreppen» anser kommittén böra utgå, då rättsbegreppen är för skiftande för att uttrycket skall få någon fullt gripbar mening. Däremot vill kommittén hindra visning av direkt brottsinstructiva scener och scener som uppmanar till lagstridig handling. Här avses självfallet inte varje skildring av brott eller lagstridig handling, utan endast sådana scener, som innebär en uppfordran till efterföljd i lagbrott eller som undervisar i brottstekniska detaljer.

Betydelsen av termerna »förråande» och »upphetsande» är visserligen inte klar och fixerad, men kommittén har trots noggrant övervägande inte funnit några andra termer, som bättre täcker avsikten med denna censurbestämmelse. Dock har uttrycket »upphetsande» förstärkts till »skadligt upphetsande», eftersom själva upphetsningen inte alltid behöver innebära något förkastligt. De flesta filmer bygger på en viss dramatisk spänning, som kan kallas upphetsande utan att vara skadlig, och scener med sådan oskyldig upphetsning skall inte behöva förbjudas. Vad som är skadligt eller inte i varje särskilt fall är givetvis vanskligt att avgöra, men genom den närmare definitionen bör granskningsmännen få klarare vägledning.

Slutmeningen i den av kommittén föreslagna författningstexten avses av kommittén som ett skydd mot risken att den mentalhygieniska inriktningen skall komma i konflikt med konstnärliga värden i filmerna; det understrykes, att scener som isolerade skulle kunna anses falla under censurbestämmelserna bör bedömas insatta i sitt sammanhang och med hänsyn till filmens helhetsverkan. Kommittén anför härom följande.

Censuren bör alltså inte lägga formalistiska hinder i vägen för konstnärliga filmer. Därmed avses då filmer, som syftar till att fördjupa kunskapen om människorna och deras villkor, som berikar och befriar åskådarna och tvingar dem att reflektera över mänskliga känslor och människors förhållande till varandra eller till samhället; detta till skillnad från de enbart ar-

tistiska filmerna, som kan vara estetiskt tilltalande och verka stimulerande men har en övervägande karaktär av förströelse.

God konst är alltid ett samhällsvärde, vilket ämne konsten än behandlar, och censurens uppgift skall vara att hejda de nerbrytande och förråande tendenserna i filmen men inte att hämma de allvarliga konstnärliga strävanden, som kan föra filmen upp på ett högre och värdefullare plan.

I sistnämnda sammanhang framhåller kommittén, att den inte funnit möjligt att tillmötesgå framförda önskemål om att censurens befogenheter skall utvidgas till att avse ingripanden mot film av »fördummande, förytligande och smaklös» natur. En dylik censur anser kommittén böra överlämnas åt kritiken och den allmänna opinionen; staten kan inte utvidga sin verksamhet till att döma i dessa ytterst vanskliga smakfrågor, och det skulle stå i alltför skarp kontrast mot yttrande- och tryckfriheten att genomföra en filmcensur på sådana grunder. Kommittén anför vidare:

Kommittén har övervägt, om någon bestämmelse skulle kunna inryckas i förordningen, som gav censuren möjlighet att ingripa mot äreröriga beskyllningar mot enskilda personer på film. I tryckfrihetsförordningen kap. 7, § 4, mom. 13 upptas bland straffbara framställningar även »ärekränkning mot enskild person genom beskyllning för brott eller för annan gärning, som är menlig för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst, eller genom smädligt yttrande eller annan missfirmlig gärning». När det gäller film, är det emellertid inte »genom rättspraxis eller på annat sätt klarlagt om och i vad mån av censuren lämnat tillståndsbevis skyddar dem, som är delaktiga i en filmföreläsning, från ansvar enligt t. ex. strafflagens stadganden angående ärekränkning eller brott mot rikets säkerhet, för filmens innehåll».¹

Sådana fall får närmast hänföras till ärekränkninglagen. Men filmcensuren bör ändå, i kraft av de gällande bestämmelserna, kunna ingripa mot film, som framställer enskild person på grovt kränkande sätt, eftersom sådan kränkning bör betraktas som förråande på den allmänna opinionen.

YTTRANDEN.

Kommitténs uttalande att censuren bör vara huvudsakligen mentalhygieniskt inriktad har vid remissbehandlingen i allmänhet godtagits eller lämnats utan erinran. I några av remissyttrandena har dock gjorts vissa kritiska uttalanden mot kommitténs uppfattning härutinnan.

Svenska facklärarförbundet anser sålunda, att kommittén, med förbiseende av de pedagogiska och socialpedagogiska synpunkterna, tryckt för mycket på de mentalhygieniska.

Flick- och samskolelärarnas riksförbund finner det — beträffande författningsformuleringen — betänkligt att tillmäta »det sätt varpå händelserna framställas eller det sammanhang i vilket de förekomma» avgörande betydelse vid prövningen av en films verkan. Förbundet anser, att händel-

¹ Hilding Eek: Nya tryckfrihetsförordningen (Stockholm 1948; sid. 29).

sernas art i och för sig dock icke torde böra helt åsidosättas och föreslår formuleringen: »Vid prövning av sådan verkan bör hänsyn tagas såväl till det sätt, varpå händelserna framställas, som till det sammanhang, i vilket de förekomma».

Sveriges filmuthyrareförening befarar en viss risk för att de förordade bestämmelserna beträffande »film, som kan verka förråande eller skadligt upphetsande» kan av censurmyndigheten ges en alltför vid innebörd. Det hade varit värdefullt, säger föreningen, om det i betänkandet och författningstexten hade starkare understrukits, att censuren bör ingripa endast i sådana fall, där *uppenbar* risk för skadeverkningar föreligger. En utifrån mentalhygieniska synpunkter arbetande censur kan komma till principiellt diskutabla resultat. Föreningen anför — under åberopande av ett konkret exempel — härom följande.

Ur Julien Duviviers film »Under Paris' himmel» avlägsnade statens biografbyrå delar av den operationsscen, i vilken filmen kulminerar. Klippet innehöll bilder av ett i bröstkorgen frilagt människohjärta. För biobesökare med normal psykisk balans — och de får väl anses utgöra det långt övervägande flertalet — torde dessa bilder knappast i någon större utsträckning ha kunnat verka »upphetsande». Byrån hade en motsatt uppfattning och förbjöd dem, såvitt man förstår, av »mentalhygieniska» skäl. Kommittén, som varit uppmärksam på möjligheten att feltolka ordet upphetsande, har nu förtydligat bestämmelsen till »skadligt upphetsande». Fråga är emellertid, om icke trots detta förtydligande biografbyrån, även om de nya bestämmelserna tillämpats, haft formell rätt att ingripa mot de åsyftade bilderna.

Det anförda exemplet — det kunde anföras åtskilliga liknande, mer eller mindre omotiverade detaljngripanden — tillhör icke sådana fall, där risken för skadeverkningar är *uppenbar*. Censurmyndigheten bör alltså enligt föreningens mening icke ingripa i sådana fall. Exemplet ger ett tydligt belegg för att den »mentalhygieniska» principen, tillämpad i praktiken, kan medföra konsekvenser, som kommittén icke synes ha förutsett och som under inga förhållanden är önskvärda.

Även föreningen *Sveriges filmproducenter* hävdar, att filmgranskningen hela tiden bör utgå från att filmpubliken till långt övervägande del består av personer med normal psykisk balans; en motsatt inställning skulle kunna leda till egendomliga, aldrig avsedda konsekvenser.

Frågan om och i vad mån filmcensuren bör anlägga *etiska, estetiska eller konstnärliga värderingar* har berörts i några av yttrandena.

Skolöverstyrelsen anser det från uppfostrarsynpunkt önskvärt, att åtgärder vidtas i syfte att komma tillrätta med inte blott ångestutlösande och förråande filminslag utan även med filmer som verkar förtytligande och smakförsämrande samt förutsätter att filmcensurerna under alla förhållanden har rätt och plikt att vid sin filmbedömning anlägga även *etiska synpunkter*.

Även *läroverkslärarnas riksförbund* uttalar sig för åtgärder i någon form mot filmer av »fördummande, förytligande och smaklös natur».

Å andra sidan finner *medicinalstyrelsen* en moraliserande censur vara av ondo.

Föreningen Sveriges filmproducenter förklarar sig vara fullt ense med kommittén om att statliga ingrepp i filmerna efter direkt moraliska eller estetiska principer måste avvisas. Samtidigt framhåller föreningen, att den av kommittén använda termen »mentalhygienisk» är en smula oklar. I kommitténs författningsformulering på denna punkt talas om »film som kan verka förråande och skadligt upphetsande». Ordet »förråande» ger dock en antydning om en moralisk värderingsgrund. I detta sammanhang understryker föreningen vad kommittén framhållit om betydelsen av att en film bedöms som helhet, efter sammanhanget och syftet och inte efter enstaka detaljer.

I detta sammanhang må redovisas ett uttalande av *chefen för försvarsstaben*. Under hänvisning till kommitténs förslag till författningsbestämmelser i förevarande delar påpekar denne, att det måste förutsättas, att bestämmelserna har avseende även på filmer som syftar till att skapa underlag för brottsliga handlingar mot allmän säkerhet, vilka kan vara för samhället lika farliga som förbrytelser mot enskilda medborgares ära, liv och egendom. Sådan inskränkande censur bör dock endast tillgripas i uppenbara fall och då stor fara för inverkan i brottslig riktning kan konstateras.

Kommitténs förslag att ändra namnet på censurinstitutionen från det nuvarande »statens biografbyrå» till »statens filmcensur» finner *skolöverstyrelsen* och *medicinalstyrelsen* diskutabelt med tanke på möjligheten att institutionen i en framtid kan komma att anförtros även positiva och rekommenderande åtgärder på filmområdet, exempelvis i fråga om barnfilmer.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Jag delar helt kommitténs uppfattning, att censuren bör vara huvudsakligen mentalhygieniskt inriktad och att ingripande efter strängt moraliska eller estetiska linjer icke bör få förekomma. I likhet med kommittén finner jag också varje form av smaccensur böra bestämt avböjas. Jag är vidare ense med kommittén om vikten av att filmer och filmscener inte blott bedömes efter sina rent formella element utan också med behörigt hänsynstagande till filmens sammanhang, syftning och helhetsverkan.

Den företagna granskningen av kommitténs förslag till författnings-text har dock givit mig anledning till vissa erinringar. Sålunda föreslår jag till en början, att benämningen »statens biografbyrå» bibehålles. Tänkbart är nämligen, att biografbyrån — såsom varande den enda statliga myndigheten för handläggning av ärenden rörande film — i en framtid kan

komma att anförtros även positiva uppgifter på filmens område vid sidan av dess nuvarande i huvudsak preventiva och till sin karaktär rent negativa granskningsfunktion. Den föreslagna benämningen »statens filmcensur» skulle under angiven förutsättning vara mindre lämplig än den nuvarande.

Kommittén föreslår bland annat, att uttrycken »biografbilder vilkas förevisande skulle strida mot allmän lag eller goda seder» samt »till förvillande av rättsbegreppen» skall utgå ur författningstexten (biografförordningen 6 § första stycket). Till stöd därför anföres, att angivna formuleringar har en ytterst vag innebörd och föranleder tolkningssvårigheter för granskningsmännen. I stället förordas en mera konkretiserande formulering med sikte på att förhindra visning av direkt brottsinstruktiva scener och sådana, som innebär uppmaning till lagstridig handling.

Hänvisningen till »allmän lag» såsom norm för filmgranskningen be-tecknades i 1911 års proposition såsom självklar, dock utan att innebörden därav på något sätt belystes. Med uttrycket »strida mot allmän lag eller goda seder» i 6 § biografförordningen korresponderar en liknande formulering i 2 § samma förordning, där såsom förutsättning för vederbörande myndighets befogenhet att förbjuda biografföreställnings förnyande respektive inställa eller upplösa sådan är stadgat, att föreställningen visar sig åsyfta eller innebära något »som strider mot sedlighet eller allmän lag». Då något förhandsinskridande mot biografföreställning icke kan göras av polis-myndighet, är det sannolikt, att man vid biografförordningens tillkomst avsett att ge censurmyndigheten rätten att stoppa en film med lagstridigt innehåll eller lagstridig tendens redan på censurstadiet. Ett stöd för denna uppfattning ger ordalagen, att biografbyrån ej får godkänna »biografbilder, vilkas förevisande skulle strida mot allmän lag eller goda seder». För egen del kan jag inte anse annat än välbefogat, att ett ingripande kan ske från censurans sida, om den klart finner, att en film kränker ett i allmän lag skyddat intresse. Som exempel må anföras uppenbar ärekränkning. Att en del dylika fall kan åtkommas med tillämpning av förbudsgrunderna »förråande» eller »upphetsande» synes mig icke utgöra skäl för frångående av min här angivna uppfattning. Jag förordar därför, att statens biografbyrå tillerkännes rätt att inskrida mot film, om byrån finner förevisandet därav uppenbarligen strida mot allmän lag. Jag vill starkt understryka, att censurförfarandet i sådana fall icke kan inverka på ansvarsfrågans be-dömning.

Vad angår uttrycket »goda seder» delar jag kommitténs uppfattning. Onekligen föreligger vid tillämpning av denna enligt sakens natur mycket vaga förbudsgrund vissa risker för godtyckliga avgöranden, som från en del håll lätt kan uppfattas som uttryck för en viss smakcensur. Ej heller kommitténs uttalande till förmån för avlägsnande av uttrycket »till förvil-

lande av rättsbegreppen» föranleder någon erinran från min sida. Kommitténs förslag att normen »upphetsande» skall förtydligas till »skadligt upphetsande» anser jag innebära en förbättring av författningstexten.

I anslutning till vad jag nyss nämnde om korrespondensen mellan uttrycken »allmän lag eller goda seder» i 6 § biografförordningen och »sedlighet eller allmän lag» i 2 § samma förordning vill jag slutligen framhålla, att jag i förevarande sammanhang icke tagit ställning till frågan om behovet av ändring i andra paragrafer av biografförordningen än dem som berör censurens verksamhet, bortsett från att jag efter samråd med ordningsstadgutredningen funnit mig böra förorda, att de numera föråldrade 10 och 11 §§ samma förordning upphäves. Frågan om en ändring av biografförordningen i övrigt torde böra upptagas först i samband med prövningen av det förslag till revision av ordningsstadgan för rikets städer och därmed sammanhängande författningar som ordningsstadgutredningen inom en snar framtid torde komma att framlägga.

B. Hänsyn till främmande makt och rikets säkerhet.

Biografförordningens 6 § andra stycket stadgar i detta avseende följande.

Ej heller må biografbilder godkännas, vilkas förevisande kan anses olämpligt med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt eller kan lända till upplysning beträffande arméns, marinens eller flygvapnets styrka, tillstånd, ställning eller rörelser eller andra åtgärder eller anstalter för försvaret, försåvitt uppenbarandet därav kan skada rikets försvar.

1949 ÅRS FILMKOMMITTÉ.

Kommittén anser, att den nuvarande bestämmelsen om att sådana filmbilder, vilkas förevisande kan anses olämpligt med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt, icke får godkännas, bör kunna tas bort under fredstid. Härom anföres följande.

Avgöranden om sådan verkan måste bli ytterst vanskliga, och sådana filmscener kan knappast få någon betydelse under normala förhållanden, då propagandan ändå flödar fritt t. ex. i pressen. Kommittén förutsätter emellertid som självklart, att någon form av kontroll även över filmen i fall av krig eller beredskap utövas av något annat statligt organ.

Det kan starkt ifrågasättas, om det är lämpligt och riktigt att tjänstemännen vid statens biografbyrå, vilkas huvudsakliga arbete består i psykologiska bedömningar, skall fatta politiska avgöranden och bedöma, om en film i olika lägen är olämplig med hänsyn till främmande makt eller inte. Risk för ensidigt politiska bedömanden kan tänkas uppstå, men framför allt kan de enskilda granskningsmännen ofta känna sig inkompetenta att fatta sådana beslut.

Att exempelvis anknyta en tjänsteman från utrikesdepartementet som expert med särskild beslutanderätt i sådana frågor förefaller inte heller

lämpligt. Filmcensuren skulle då få en klart politisk prägel och driva en av regeringen auktoriserad utrikespolitik, vilket skulle förändra censurens karaktär och säkert väsentligt inkräkta på filmens konstnärliga frihet. Inte heller är det tänkbart att föreskriva, att någon av filmcensurerna skall ha utrikespolitisk sakkunskap, eftersom dessa utrikespolitiska frågor utgör en mycket liten del av hela granskningsarbetet i fredstid. På grund av hänsyn till främmande makt förbjöds 1943 22 filmer, under 1944 18 filmer, under hela perioden 1945—1949 1 film och under 1950 2 filmer. Det är här fråga om en propaganda, som främst i kritiska lägen kan tänkas ha någon betydelse för opinionen inom och utom landet, och kommittén anser det därför naturligtast, om frågan om en filmcensur i krig och beredskap löses av samma myndigheter och efter samma principer som andra nödvändiga inskränkningar i yttrandefriheten i sådana lägen.

För den händelse bestämmelsen skulle befinnas böra kvarstå, föreslår kommittén följande formulering: »Sådan film må ej godkännas, som uppenbart skymfar främmande makt . . .» I anslutning härtill framhålles, att vad som i det ena eller andra fallet kan anses »olämpligt» närmast blir ett rent politiskt bedömande. Enligt kommitténs mening bör dock paragrafens mening vara att förhindra förevisandet, inte av varje politisk satir eller varje film, som kritiskt berör förhållanden i andra länder, men av film som innehåller uppenbara kränkningar av främmande makt. Som jämförelse åberopas tryckfrihetsförordningens 7 kap. 4 § 7 mom., enligt vilket stadgande såsom otillåtet yttrande i tryckt skrift anses sådan enligt lag straffbar framställning som innefattar skymfande av främmande makts flagga eller vapen eller annat dess höghetstecken eller smädelse eller annan missfirmlig gärning mot främmande makts statsöverhuvud eller representant här i riket.

Bestämmelsen om att biografbilder ej må godkännas, vilkas förevisande kan lända till för rikets försvar skadlig upplysning föreslås i sak oförändrad men omformulerad därhän att godkännande skall förvägras sådan film »som lämnar upplysning till skada för rikets försvar».

YTTRANDEN.

I frågan om en av utrikespolitiska hänsyn betingad censur föreligger uttalanden endast från *statens biografbyrå* och *samverkande bildningsförbunden*, som båda ansluter sig till kommitténs rekommendation om borttagandet under fredstid av den därutinnan nu gällande bestämmelsen. Skall en sådan censur bibehållas, anser samverkande bildningsförbunden, att den av kommittén alternativt föreslagna formuleringen är att föredraga framför den gällande.

Över kommitténs uttalanden och förslag i avseende å den av militära säkerhetsskäl anordnade censuren har endast *chefen för försvars-*

staben yttrat sig. I dennes yttrande framhålles, att förslaget i denna del principiellt inte innebär någon ändring av gällande ordning, vilken från militär synpunkt fungerat tillfredsställande. Motiverat vore emellertid att vid filmgranskning från försvarssynpunkt hänsyn toges inte blott till det militära försvaret utan även till civilt försvaret och det ekonomiska försvaret, då även på dessa områden förhållanden förekommer, som bör hållas hemliga men som kan röjas genom filmbilder, tagna från marken eller från luften. Med hänsyn därtill syntes tillrådligt att till vederbörande bestämmelser (nu biografförordningen 4 § andra stycket, 7 och 13 §§ samt instruktionen för statens biografbyrå 6 § andra stycket) om granskning av filmbilder berörande »svenska krigsmakten vidkommande förhållanden» foga orden »eller andra för försvaret viktiga verksamheter».

DEPARTEMENTSCHEFEN.

De här behandlade, av utrikespolitiska hänsyn och militära säkerhetsskäl betingade bestämmelserna tillades 6 § biografförordningen genom en i oktober 1914 utfärdad kungörelse, som föranleddes av en framställning av chefen för generalstaben. De har sedermera i sak icke undergått någon ändring.

Anledning att under nuvarande förhållanden borttaga den av utrikespolitiska hänsyn dikterade censurnormen kan jag inte finna föreligga. Många demokratiska stater har icke ansett sig kunna undvara bestämmelser av sådant slag, när ett alldeles okontrollerat utnyttjande av filmen som propagandamedel befunnits föga förenligt med intresset att upprätthålla vänskapliga förbindelser med främmande makt. Kommittén ifrågasätter alternativt en omformulering av bestämmelsen sålunda, att godkännande av en film skulle vägras, om filmen »uppenbart skymfar främmande makt». I valet mellan denna enligt min mening väl onyanserade formulering och den nuvarande synes mig den sistnämnda vara att föredraga. Jag förordar därför, att bestämmelsen bibehålles i sin nuvarande lydelse. I anslutning därtill vill jag framhålla att — vid bifall till det förslag om inrättande av ett granskningsråd som jag i ett senare sammanhang ämnar förorda — censuren beredes tillfälle att i tveksamma bedömningsfall av denna art inhämta yttrande av granskningsrådet.

I fråga om den av militära säkerhetsskäl motiverade förbudsgrunden torde vad chefen för försvarsstaben anfört böra beaktas vid den omredigering av gällande författningstext som synes påkallad. Bestämmelsen torde formuleras sålunda, att sådan film eller del av film ej må godkännas, »vars förevisande — — — kan lända till upplysning om förhållanden, vilkas uppenbarande kan medföra men för försvaret eller eljest för rikets säkerhet». — Den föreslagna ändrade avfattningen av 6 § biografförordningen bör föranleda häremot svarande jämkningar av bestämmelserna i 4, 7 och 13 §§ biografförordningen samt 6 § instruktionen för statens biografbyrå.

C. Hänsyn till den minderåriga filmpubliken.

Härom stadgas i biografförordningens 6 § tredje stycket följande.

För förevisning vid sådan föreställning, till vilken barn under 15 år lämnas tillträde, må ej heller godkännas biografbilder, som äro ägnade att skadligt uppjaga barns fantasi eller eljest menligt inverka på deras andliga utveckling och hälsa.

1949 ÅRS FILMKOMMITTÉ.

Kommittén anför inledningsvis bland annat följande.

En av filmcensurens allra viktigaste uppgifter måste vara att skydda den lättpåverkade och föga motståndskraftiga minderåriga publiken mot filmens skadliga påverkningar.

Att allmängiltigt ange vad som skrämmer barn på film är lika omöjligt som att generellt säga vad som skrämmer dem i verkliga livet. Det beror, förutom på åldern, på varje barns ärftliga eller miljöbetingade individuella känslighet. Det som här särskilt bör framhållas är de tidigare upplevelserna och de olösta eller omedvetna känslokonflikterna, som kan aktualiseras av filmsituationen. Då barnens känslomässiga utrustning är olika och deras upplevelser och uppfostran ger dem olika erfarenheter, kan man aldrig genom en censur skapa garanterat skrämselfria filmer. Filmcensurerna måste begränsa sig till att klippa sådana situationer, som har en mera allmängiltigt skrämmande innebörd. De situationer, som i skadlig riktning känslomässigt starkast berör barnen, är sådana som hotar deras trygghet. På filmen identifierar de sig lätt med de små och svaga och ofullgångna, både med djuren och människorna. Det är deras egen livssituation, som här upprepas. Svåra lidanden, död och farsituationer på filmen upplevs som ett hot mot barnen själva. Även om slutet i filmen blir lyckligt och tillfredsställer barnens önskedrömmar om hämnd och styrka, räcker inte detta för att eliminera ångestintycken. Barn upp till 8—9-årsåldern har en otillräckligt utvecklad förmåga att förstå sammanhanget, de fäster sig mera vid detaljerna. De lugnande partierna går mera obeaktat förbi, och de känsloladdade upplevelserna blir de starkaste minnena. Om ångslan och skräck är en betydande komponent i upplevelserna, blir de till uppenbar skada. Var gränsen här skall gå mellan det oskyldigt spännande och det skrämmande, måste överlätas åt den psykologiska sakkunskapen.

När det gäller barntillåten film, liksom all film, är censurens åtgärder av rent negativ karaktär och innebär inte någon positiv rekommendation. Detta innebär alltså i praktiken, att en mycket stor mängd filmer, som inte är avsedda för barn, friges som barntillåtna, därför att censuren inte har rätt att barnförbjuda andra filmer än dem som innehåller direkt skadliga inslag, och därvid måste censuren i allmänhet huvudsakligen ta hänsyn till de något äldre barnens utveckling. Men för de minsta barnen kan dessa barntillåtna filmer vara olämpliga och ibland direkt skadliga. Dessa förhållanden har av en utbredd opinion länge ansetts otillfredsställande.

Kommittén erinrar på denna punkt om den barnfilmjury som år 1948 tillkom under medverkan av ett antal kvinnoorganisationer. Denna jury,

som är av provisorisk och frivillig karaktär, har med anlitan- de av psykologisk sakkunskap bland annat granskat barn- tillåt- na filmer och för sin del godkänt ett urval bland dem såsom lämpliga för barn i olika åldrar. Kommittén säger sig ha ö- vervägt förslag om att barnfilmj- ury- n i någon form och omfattning skulle inlemmas i censuren. Andra uppslag som diskuterats har varit, dels att censuren skulle få viss rekommenderande befo- genhet och möj- lighet att bestämma vilka barn- tillåt- na filmer som fick visas på matinéer o. s. v., dels att liksom i Finland införa »flytande» barngräns och helt för- bjuda barn under skolåldern att gå på biograf annat än i särskilda undan- tagsfall.

Efter att ha diskuterat olika förslag har kommittén emellertid kommit till den uppfattningen, att filmcensuren fortfarande endast bör ha rent ne- gativa uppgifter och inte utrustas med någon rekommenderande befo- genhet, vilket skulle förändra dess karaktär.

Enligt kommitténs mening bör emellertid vissa ändringar av censur- principerna kunna medföra en del förbättringar. Kommittén påpekar, att det i praktiken visat sig svårt och föga ändamålsenligt att fasthålla en enda barngräns vid 15 år, eftersom barn under 15 år reagerar helt olika vid olika åldrar för samma film. Det som utmärkt väl kan visas för 11—12-åringar kan skada 7—8-åringar, och det som är lämpligt för 7—8-åringar kan bli så tråkigt för 11—12-åringar, att de i stället försöker och ofta lyckas komma in på de barnförbjudna filmerna.

Med hänsyn därtill föreslår kommittén införandet av ytterligare en barngräns, 11 år, samt i anslutning härtill en höjning av den nu- varande gränsen från 15 år till 16 år. Man skulle därigenom få två grupper av »barn- tillåt- na» film.

Till detta förslag fogar kommittén i huvudsak följande synpunkter:

De föreslagna åldersgränserna ansluter till psykologiska erfarenheter och i viss mån till skolorganisationen. Att den övre gränsen höjs från 15 till 16 år följer praxis i samtliga nordiska och flera andra europeiska länder. En sådan höjning kan också möjligen bidra till en något mildare censurbe- dömning av vissa barnförbjudna filmer, då byrån inte längre behöver räkna med årsgruppen 15—16 år. De nya bestämmelserna bör bli till väsentlig nytta för alla: dels för småbarnen som får bättre skydd mot skrämmande upple- velser, dels för de större barnen som får se fler filmer av dem som nu är barnförbjudna och dels för föräldrarna som får mer nyanserad upplysning om filmernas lämplighet för barn.

I sammanhanget anmäler kommittén, att den diskuterat lämpligheten av ett förbud för barn under 6 eller 7 år att besöka biograf- föreställningar. Kommittén har emellertid funnit ett sådant förbud opåkallat, då det får förutsättas, att de filmer som godkännes för barn under 11 år blir strängt gallrade. — En ledamot i kommittén, fru Wigforss, föreslår i ett till betän- kandet fogat särskilt yttrande, att barn under 7 år, som inte åtföljes av målsman eller till mogen ålder kommen person, skall förvägras tillträde till

biografföreställning. Nämda ledamot föreslår vidare en bestämmelse av innebörd, att det vid annonsering av biografföreställning skall tydligt anges, huruvida barn under 11 år och barn mellan 11 och 16 år äger tillträde.

Kommittén säger sig vara medveten om att ett införande av de föreslagna nya barngränserna kan innebära praktiska svårigheter. Även om det inte kan anses bli svårare än nu att effektivt hålla barn under 15 år borta från de barnförbjudna filmerna är dock en effektivisering av kontrollen påkallad. I sistnämnda avseende har kommittén diskuterat möjligheten att upprätthålla gränserna med hjälp av legitimationskort, som kunde utfärdas av skolorna. Förslaget har emellertid förkastats såsom alltför omständligt att genomföra enbart för detta ändamål. Om sådana kort blir obligatoriska i skolorna, bör de enligt kommitténs åsikt också användas som kontroll vid tillträde till biograferna. Det anföres slutligen, att en noggrannare poliskontroll med säkerhet skulle bidra till att barngränserna vid biograferna kommer att upprätthållas effektivare än nu.

Förslaget anses kräva, att den barnpsykologiska expertisen inom censurmyndigheten — nu företrädd av en ordinarie granskningsman — utökas med ytterligare en representant i ordinarie granskningsmans ställning. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

YTTRANDEN.

Hithörande frågor har berörts i yttranden från statens biografbyrå, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, samtliga lärarorganisationer och samverkande bildningsförbunden, de tre filmfackorganisationerna, Sveriges husmodersföreningars riksförbund, målsmännens riksförbund och kooperativa kvinnogillesförbundet.

Förslaget om införande av åldersgränser vid 11 och 16 år har vunnit instämmanden i samtliga berörda yttranden, bortsett från det som avgivits av svenska facklärarförbundet, vilket i denna del ej gjort något uttalande. En radikalt avvikande synpunkt på frågan anföres dock i ett av samverkande bildningsförbunden redovisat särskilt yttrande av *nationaltemplarordens studieförbund*, som gör gällande att förslaget om alternativa åldersgränser är »psykologiskt omotiverat och ur praktisk synpunkt nära nog omöjligt att genomföra». Studieförbundet hävdar, att det bör räcka med en barngräns, vilken bör sättas vid 13 år. I några yttranden har dessutom — på sätt i det följande närmare skall beröras — förordats särskilda bestämmelser i fråga om förskolbarnens biografbesök. I andra yttranden har en viss tveksamhet kommit till uttryck, i det man framhållit, att två åldersgränser kan tänkas medföra olägenheter i olika avseenden.

Särskild uppmärksamhet har därvid ägnats frågan om kontrollen över åldersgränsernas iakttagande, bland annat huruvida någon form av legitimationsplikt för barnen bör krävas eller ej.

Kravet på legitimation avvisas av *flick- och samskolelärarnas riksförbund*, som anser att man mera bör förlita sig på en bättre övervakning av barnens biografbesök från hemmens sida.

Införandet av legitimationskort förordas däremot av målsmännens riksförbund och kooperativa kvinnogillesförbundet.

Målsmännens riksförbund — som i sammanhanget föreslår att åldersgränserna fixeras till ingången av det kalenderår, under vilket barnet uppnår 11 respektive 16 års ålder — framhåller, att ett slags legitimationskort redan finnes i bruk för skolungdom, även om bruket därav icke är obligatoriskt. Sådant kort är försett med fotografi, skolans stämpel, elevens namn och födelsedatum. Korten skulle kunna bli lätt kontrollerbara, om de två sista siffrorna i födelseårtalet trycktes med kraftig stil; genom en sådan anordning skulle dessa legitimationskort kunna användas år från år och även av dem som slutat sin skolgång före 16 års ålder.

Kooperativa kvinnogillesförbundet anser, att legitimationskort bör utdelas av folkskolan.

Även *Sveriges småskolläraryrkesförbund* anser, att legitimation i någon form blir nödvändig om åldersgränserna skall kunna hållas i praktiken; dylik legitimation bör emellertid ordnas utan skolans medverkan.

Samtliga i ärendet hörda filmfackorganisationer har uttalat sig i kontrollfrågan.

Föreningen Sveriges filmproducenter och *Sveriges filmuthyrareförening* finner, att fördelarna med de nya åldersgränserna avgjort överväger de anmärkta nackdelarna i avseende å kontrollsvårigheterna; producentföreningen anmärker därvid, att sådana svårigheter finnes redan nu.

Av *Sveriges biografägareförbunds* yttrande synes kunna utläsas, att förbundet inte vill motsätta sig ett införande av de föreslagna åldersgränserna. Å andra sidan säger sig förbundet förutse vissa praktiska olägenheter av en sådan mera differentierad gruppindelning, »vilken i sämsta fall rent av kan komma att motverka strävandena att få fram för de mindre barnen lämpad film». Förbundet påpekar, att gällande bestämmelser liksom kommitténs författningsförslag stadgar bötesstraff för den som ger filmföreställning i strid med föreskrifterna i meddelat tillståndsbevis. I polismyndighetens för varje särskild biograf utfärdade tillståndsresolution erinras biografägaren om skyldigheten att ställa sig biografförordningens bestämmelser till efterrättelse; genom underlåtenhet härutinnan äventyrar biografägaren att det honom meddelade tillståndet omedelbart återkallas. I anslutning härtill anför förbundet:

Filmbranschens arbetsgivareorganisation har fastställt särskilda ordnings- och tjänstgöringsbestämmelser för biografpersonal, däri föreskrifterna om barns tillträde till biografföreställningar inskräps hos såväl kasörskor som vaktmästare. Men redan nu föreligger för biografpersonalen stora svårigheter att bedöma de biografbesökande barnens ålder och att

strikt tillämpa nu gällande 15-års gräns. Så mycket svårare måste övervakningen bli, om de föreslagna åldersgränserna vid 11 och 16 år fastställs. Oftast går det så till, att äldre och storsvuxna barn köper biljetterna. När sedan föreställningen skall taga sin början och köpbildning uppstår vid entrédörarna, har biografpersonalen näppeligen tid eller möjlighet att granska alla de ungdomar, som är ivriga att komma in. Det förekommer även, att målsmän vid förfrågan om barnens ålder lämnar felaktiga uppgifter och vid sådana tillfällen har biografpersonalen svårt att inskrida. Förbundet måste därför starkt ifrågasätta skäligheten av att ansvaret för barnen i förevarande hänseende, vilket väl främst bör åvila föräldrarna, helt övervältras på biografägarna och deras personal. Att under straffhot och rentav under hot om en för biografägaren så katastrofal påföljd som indragning av hans biografstillstånd ålägga honom en skyldighet, som han helt enkelt icke äger möjlighet att helt uppfylla, kan icke vara riktigt. Bestämmelsen blir icke mera tilltalande därigenom, att effektiv kontroll ej medhinnes av polismyndigheten. En uppmjukning av straffbestämmelsen, så att denna tar sikte på eklantanta fall av medvetet åsidosättande av föreskrifterna i fråga, torde innefatta en tillfredsställande lösning av problemet, och en sådan uppmjukning torde få anses påkallad vare sig kommitténs förslag om två åldersgränser genomförs eller icke.

Slutligen framhåller *Sveriges småskolläraryrkesförbund*, att införandet av en lägre åldersgräns vid 11 år troligen kan medföra en nedgång i den inhemska produktionen av lämplig barnfilm för den yngre åldersgruppen; man kunde nämligen inte räkna med att filmbolagen skulle vara villiga att riskera för stora investeringar i dylika filmer med hänsyn till svårigheterna att samla tillräckligt stor publik för dem på biograferna. Synpunkten vore värd beaktande — tillägger förbundet — eftersom utländsk film, även om den är försedd med svensk text, är svårtillgänglig för mindre barn.

Det av kommittéledamoten fru Wigforss i särskilt yttrande till betänkandet framförda förslaget, att barn under 7 år skall vägras tillträde till biograf, om de icke åtföljs av vuxen person, har fått instämmanden av *sex lärarorganisationer, målsmännens riksförbund* och *Sveriges husmodersföreningars riksförbund*. Medicinalstyrelsen finner dock en gränsdragning vid 5 år lämpligare. Skolöverstyrelsen rekommenderar, att ett dylikt förbud »i varje fall» bör stadgas för barn under 5 år.

En av lärarorganisationerna — *svenska folkhögskolans lärarförening* — ifrågasätter, om icke ett totalt förbud för barn under 6 eller 7 år bör införas; alternativt biträder föreningen fru Wigforss' förslag.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund föreslår, att bestämmelsen om två åldersgränser uppmjukas på sådant sätt, att yngre barn tillåtes besöka film, avsedd för åldersgruppen 11—16 år, i föräldrars eller målsmans sällskap. Till stöd därför anföres, att bestämmelsen kan verka onödigt irriterande för familjer med barn i olika åldersgrupper.

Sveriges biografägareförbund framhåller — under hänvisning till bestäm-

melsen i 3 § biografförordningen om att barn under 15 år, som icke åtföljs av målsman eller annan till mogen ålder kommen person, ej må lämnas tillträde till föreställning, som avslutas senare än klockan nio e. m. — att olägenheter av bestämmelsen kan uppkomma på orter, där endast en föreställning ges, vanligen med början klockan 20. Förbundet ifrågasätter därför, om icke bestämmelsen, därest den icke finge anses helt umbärlig, åtminstone kunde ändras på så sätt, att den angivna tidpunkten fastställdes till klockan 22.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Frågan om villkoren för barns tillträde till biografföreställningar och därmed sammanhängande spörsmål har vid skilda tillfällen under årens lopp varit föremål för offentlig debatt. Med anledning av opinionsyttringar från ett stort antal skolmyndigheter i landet anbefalldes Kungl. Maj:t i september 1916 statens biografbyrå att verkställa utredning av frågan om lämpligheten att vidtaga en höjning av 15-årsgränsen för barns tillträde till barnförbudna biografföreställningar. Den av biografbyrån 1923 framlagda utredningen behandlade flertalet av de i problemkomplexet barn, film och censur ingående spörsmålen och utmynnade bland annat i ett med någon tvekan framfört förslag om barngränsens höjning till 16 år. Förslaget föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Sedermera har saken dryftats i ungdomsvårdskommitténs år 1945 framlagda betänkande III om ungdomen och nöjeslivet (SOU 1945: 22). Ungdomsvårdskommittén avvisade där förslaget om en höjning av åldersgränsen för barns tillträde till barnförbudna biografföreställningar till 16 år och fann inte tillräckliga skäl föreligga för införande av förbud för barn under förslagsvis 7 år att besöka biograf. Ej heller ansåg kommittén tillräddligt att föreslå införandet av två grupper barntillåtna filmer med en fixering av åldersgränserna till 15 år och förslagsvis 10 år.

Hithörande frågor har nu aktualiserats genom 1949 års filmkommittés betänkande om filmcensuren. Av dessa vill jag först gå in på frågan om lämpligheten att införa *två åldersgränser för barn*. Att den nuvarande anordningen med endast en gräns, vid 15 år, är förenad med vissa olägenheter, som bereder både censuren och föräldrarna till de biografbesökande barnen bekymmer, står för mig klart. Biografbyråns granskningsmän måste vid bedömningen av vad som kan godtagas som »barntillåten film» försöka finna ett slags medelproportional mellan hänsynen å ena sidan till vad som kan anses tolerabelt för de yngsta årsgrupperna och å den andra till de äldre barngruppernas mera avancerade filmsmak. Det som passar för en fjortonåring är kanske alldeles opassande för en åttaåring. Åtskilliga filmer, särskilt de mera äventyrsbetonade, blir nu barnförbudna därför att de inte lämpar sig för små barn. Med under senare år ökad styrka har

därför önskemål framförts om att söka få till stånd en större nyansering av de för barnpublik godkända filmerna. En höjning av den nuvarande åldersgränsen för barn utan ett samtidigt införande av en ny lägre åldersgräns — såsom från vissa håll förordats — skulle utifrån de här anförda synpunkterna avgjort leda till ökade svårigheter för censuren och möjligen även till minskat skydd för de mindre barnen mot skadlig påverkan. En isolerad sänkning av barngränsen kan å andra sidan lämnas ur räkningen. Den omedelbara konsekvensen av en sådan åtgärd skulle bli en kraftig skärpning av censuren, som vid sin bedömning av film för vuxna måste ta hänsyn till de nytillkommande tonåringarna. Den enda praktiskt övervägbara möjligheten att komma till rätta med problemet torde följaktligen erbjuda sig genom det nu på nytt framförda förslaget om införande av två åldersgränser. Huruvida man därvid såsom den högre åldersgränsen tager den nuvarande gränsen, 15 år, eller — på sätt filmkommittén föreslagit — sätter den vid 16 år synes mig mindre betydelsefullt än att få den nya lägre åldersgränsen lämpligt avvägd. Därest en dylik lägre åldersgräns skall införas, synes mig övervägande skäl tala för, att den av kommittén förordade 11-årsgränsen godtages.

Att vissa olägenheter, framförallt i samband med biografpersonalens kontroll av de biografbesökande barnens ålder, är förbundna med införandet av en andra åldersgräns påpekades av ungdomsvårdskommittén i dess förutnämnda betänkande. Såsom framgår av den lämnade redogörelsen för remissbehandlingen av 1949 års filmkommittés förslag i förevarande del har liknande betänkligheter också kommit till uttryck i några av yttrandena. Att märka är dock, att samtliga remissinstanser, som tagit ställning till nu avsedda fråga, tillstyrkt eller i varje fall icke motsatt sig förslaget. Den omständigheten att de i ärendet hörda filmfackorganisationerna erkänt förslagets förtjänster synes mig därvid icke böra underskattas.

För egen del kan jag inte finna annat än att de invändningar som framförts väger lätt i förhållande till det obestriddiga värde, som ligger däri, att den film som visas för barn och ungdom genom en kategoriklyvning kan anpassas efter de ungas utvecklingsstadier. Framförallt gäller detta, om den nuvarande 15-årsgränsen — såsom jag ämnar förorda — behålles såsom övre gräns. Under sådan förutsättning skulle biografpersonalens kontroll, när det gäller de äldre barnen, inte bli mer komplicerad än den för närvarande till äventyrs må vara. Den nytillkommande kontrollen i fråga om barnen under 11 år synes mig å andra sidan inte rimligen kunna medföra några större svårigheter. De i ett av remissyttrandena uttalade farhågorna för att produktionen av svensk barnfilm, lämplig för barngruppen under 11 år, skulle krympa torde vara överdrivna. Under alla förhållanden kan jag inte tillmäta en sådan högst eventuell konsekvens någon avgörande betydelse vid mitt ställningstagande till föreliggande fråga. Däremot är jag fullt medveten om att införandet av ytterligare en ålders-

gräns kommer att ställa större krav på censuren och öka dess arbetsbörda. Denna konsekvens bör, om förslaget bifalles, mötas med en förstärkning av granskningsmännens antal på sätt kommittén förordat.

På grund av dessa överväganden finner jag mig böra tillstyrka, att vid sidan av en övre barngräns sättes en lägre vid 11 år. Jag är emellertid icke beredd att förorda ett frångående av den nuvarande 15-årsgränsen. Denna har gällt under hela tiden från biografförordningens tillkomst år 1911. En höjning av denna skulle säkerligen få till följd, att de unga i ökad utsträckning sökte komma in på barnförbudna föreställningar. Vid höjning av gränsen med ett år skulle för övrigt biografpersonalens kontrollsvårigheter sannolikt öka. Ur principiell synpunkt synes mig vidare den övre gränsen böra avpassas så att till »barn» hänföres den grupp av minderåriga som icke uppnått eller någorlunda genomgått det fysiska och psykiska genombrott som kännetecknar pubertetens inträde. 15-årsgränsen torde i stort sett fylla detta krav. I sammanhanget vill jag också erinra om det ansvar i straffrättsligt hänseende som inträder vid fyllda 15 år. Dessa synpunkter till förmån för bibehållande av 15-årsgränsen synes mig väga väsentligt tyngre än kommitténs förmodan att en höjning av denna gräns till 16 år möjligen också skulle kunna bidra till en något mildare censurbedömning av vissa barnförbudna filmer.

Några ytterligare gränsdragningar utöver de av mig nu tillstyrkta vid 11 och 15 år bör enligt min mening icke ifrågakomma. Till tanken att införa ett totalförbud för barn i förskoleåldern ställer jag mig liksom kommittén helt avvisande. Jag kan ej heller biträda den mildare form av reglering i detta hänseende, som innefattas i det av en kommittéledamot reservationsvis framförda förslaget om att barn under 7 år endast i sällskap med vuxen person skall erhålla tillträde till biografföreställningar. Tillräckliga skäl synes mig vidare ej föreligga för den i ett av remissyttrandena ifrågasatta jämkningen, att barn under 11 år, därest de åtföljes av föräldrar eller annan målsman, skall få tillträde till biografföreställningar med program som godkänts för barn i åldern 11—14 år.

I sin ursprungliga lydelse innehöll biografförordningen en bestämmelse av innebörd, att barn under 15 år, som icke åtföljes av målsman, skulle vägras tillträde till biografföreställning som avslutades senare än klockan 20. Sistnämnda tidpunkt har sedermera, med hänsyn till de ändrade biografetiderna, skjutits fram en timme, d. v. s. till klockan 21. Sveriges biografägareförbund har i sitt yttrande föreslagit, att bestämmelsen skall borttagas eller åtminstone ändras dithän, att ifrågavarande tidpunkt anges till klockan 22. Till stöd därför har anförts, att genom nuvarande bestämmelse olägenheter kan uppkomma på orter, där endast en föreställning ges, vanligen med början klockan 20. Enligt vad jag inhämtat beröres härav bortåt 400 i folketshuslokaler, bygdegårdar och ordenshus inrymda biografer. Det har också sagts, att försök till överträdelser av

bestämmelsen från barnens sida ofta förekommer vid dessa biografier. För egen del anser jag mig böra tillstyrka en sådan ändring av här ifrågavarande bestämmelse, att den däri nu angivna tidpunkten klockan 21 ändras till klockan 22. En dylik ändring, vilken i praktiken kommer att beröra huvudsakligen landsbygdsbiograferna, lär näppeligen kunna medföra några för de biografbesökande barnen menliga verkningar. Vid bifall till vad jag sålunda förordat erfordras en ändring i 3 § biografförordningen.

Vad kommittén anfört till stöd för sitt avböjande av framkomna förslag om legitimationsplikt för barnen vid deras biografbesök anser jag bärande.

Av Sveriges biografägareförbund föreligger slutligen ett uttalande till förmån för en uppmjukning av den i 8 § biografförordningen intagna bestämmelsen om bötesansvar för överträdelse av meddelade tillståndsföreskrifter. Enligt förbundet bör straffbestämmelsen uppmjukas så, att den tar sikte på medvetet åsidosättande av föreskrifterna i fråga om åldersgränskontrollen. Ett ställningstagande till denna fråga synes mig emellertid utan olägenhet kunna uppskjutas i avbidan på såväl erfarenheterna av ett införande av här förordade alternativa åldersgränser som resultatet av ordningsstadgutredningens nu pågående arbete.

D. Inskränkning i visningsrätten.

Till det principiella stadgandet i biografförordningens 6 § sista stycket, att statens biografbyrå ej må vägra godkänna film av annan beskaffenhet än som nämnts i paragrafen, fogades år 1929 en bestämmelse av följande lydelse:

»...; dock vare byrån berättigad att, därest film befinnes lämpad att förevisas endast för manlig eller endast för kvinnlig publik eller endast i samband med föredrag, eventuellt av sakkunnig person, göra förbehåll om sådan begränsning av förevisningsrätten.»

1949 ÅRS FILMKOMMITTÉ.

Sistnämnda bestämmelse finner kommittén föråldrad och föreslår dess upphävande. Till stöd för sin uppfattning anför kommittén, att bestämmelsen närmast avser sexuella upplysningsfilmer men att angivna uppdelning av publiken, som gärna ger ett sensationellt skimmer åt filmen, snarast torde motverka det upplysande syftet och den anda i vilken den moderna sexualupplysningen bör bedrivas. En meddelad föreskrift om att visningen måste åtföljas av föredrag blir enligt kommitténs mening knappast praktiskt genomförbar, även om naturligtvis biografägaren frivilligt kan ordna sådana föredrag eller, vilket numera är vanligt, låta spela in en svensk kommentar i samband med filmen.

YTTRANDEN.

Endast *medicinalstyrelsen* och *kooperativa kvinnogillesförbundet* har yttrat sig på denna punkt. Båda biträder förslaget, kvinnogillesförbundet under framhållande av att bestämmelsen uteslutande är ägnad att väcka sensation och att den står i fullkomlig strid med all objektiv upplysning.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Kommitténs förslag på denna punkt finner jag mig böra tillstyrka.

Frågan om inrättande av ett granskningsråd.

1949 ÅRS FILMKOMMITTÉ.

Kommittén framhåller, att offentlighetsprincipen är en förutsättning för att en censur skall kunna infogas i ett demokratiskt styrelsesätt. Biografbyråns handlingar är som andra ämbetsverks offentliga, men dess beslut om förbud och klippningar når sällan fram till allmänheten. Byråns beslut kan överklagas hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Denna utväg har — framhåller kommittén — praktiskt taget aldrig lett till ändring av byråns beslut och användes därför sällan. Risker för godtyckliga bedömningsgrunder blir då inte tillräckligt förebyggd. En allmän insyn i censurverksamheten framstår därför som principiellt önskvärd.

Från dessa synpunkter föreslår kommittén — med biträdande i huvudsak av det förslag härutinnan som biografbyrån framlagt för Kungl. Maj:t i skrivelse den 13 december 1946 (jmf. s. 7) — att ett *granskningsråd* anknyses till censurmyndigheten. Enligt kommitténs förslag skall rådet bestå av fem ledamöter och fem suppleanter, vilka skall vara »vidsynta, erfarna personer med intresse för filmens konstnärliga och sociala betydelse» samt förordnas av Kungl. Maj:t för tre år i sänder. Rådet skall icke tillerkännas någon beslutande befogenhet utan dess funktion skall ligga uteslutande på det rådgivande planet. Rådet skall vara en garanti mot eventuellt maktmissbruk från censurmyndighetens sida och en för denna värdefull kontaktmöjlighet med opinionen. Det skall av censurmyndigheten inkallas för att höras i frågor om totalförbud av eller väsentliga ingrepp i filmer samt härutöver i tveksamma fall av principiell karaktär. Om minst två ordinarie eller extra filmcensurer finner skäl därtill, skall rådet inkallas. Vägrar censurmyndigheten att tillmötesgå ett filmbolags begäran om rådets inkallande, skall bolaget hos Kungl. Maj:t kunna göra framställning därom. Det förutsättes, att den ansvarige filmproducenten eller hans representant beredes tillfälle att framlägga sina synpunkter för rådet. Till sammanträdena skall suppleanterna regelmässigt kallas. Arvodet till rådets ledamöter och suppleanter föreslås utgå med 35 kronor per sammanträde. Under förutsättning att ett tjugutal sammanträden hålles om året skulle arvodeskostnaderna för rådet uppgå till cirka 7 000 kronor årligen.

Kommittéledamoten *fru Wigfors*s föreslår i sitt förenämnda *särskilda yttrande*, att till medlemmar av rådet skall utses »vidsynta och erfarna personer med intresse för filmens uppfostrande, allmänt sociala och kulturella betydelse».

YTTRANDEN.

Förslaget om att inrätta ett granskningsråd har i det tjugotal remissyttrandena som berört frågan fått ett så gott som enhälligt positivt mottagande. Endast *läroverkslärarnas riksförbund* ställer sig tveksamt till värdet av ett sådant organ under påpekande, att detsamma enligt förslaget icke skall erhålla några egentliga befogenheter. Förbundet har i övrigt anfört huvudsakligen följande.

Någon betydelse skulle rådet dock få, om det bestämmes, att rådets utlåtanden skall på ett tillfredsställande sätt bringas till allmänhetens kännedom. Men då måste man också sörja för att rådets uppgifter ej inskränkes till att ta del av sådana filmer, för vilka totalförbud eller ingrepp av väsentlig natur ifrågasättes. Möjligen skulle rådet — som är avsett att utgöra representant för den biografbesökande allmänheten — kunna tilläggas befogenheter med avseende på »värdebedömningen» av sådana filmer, som censuren funnit tveksamma men likväl godkänt.

Sveriges småskolläraryrkesförbund finner det för närvarande vara omöjligt att bedöma vilken betydelse ett granskningsråd kan komma att erhålla men anser förslaget värt att pröva som en försöksanordning. Förbundet framhåller vidare, att det — med hänsyn till önskvärdheten av att uppdelningen av film i barnförbjuden och barntillåten göres med största omsorg — torde vara lämpligt att i tveksamma fall av denna art inhämta rådets uppfattning. Även *kooperativa kvinnogillesförbundet* framhåller betydelsen av att rådet höres vid avgörande av tveksamma fall i fråga om en films lämplighet för barn.

Målsmännens riksförbund ifrågasätter, om det icke är lämpligt att framdeles utbygga granskningsrådet så, att en del av detsamma får specialisera sig på barnfilm och erhålla rekommenderande befogenhet; rådet kunde då ersätta den nuvarande på frivillig grund arbetande barnfilmjuryn.

Frågan om grunderna för rådets sammansättning har i yttrandena ägnats stor uppmärksamhet. Två *lärarorganisationer* framhåller, med instämmande av *skolöverstyrelsen*, att grunderna bör fixeras i författningstext. I övrigt bryter sig meningarna beträffande vilka kompetenskrav som skall uppställas för medlemskap i rådet och vilka intressegrupper som skall ges representation i detsamma.

Av de tio hörda *lärarorganisationerna* har åtta framhållit, att i rådet bör ingå personer med intresse för filmens uppfostrande betydelse; av dessa har tre uttalat sin anslutning till det av kommittéledamoten fru Wigfors framförda förslaget. Sistnämnda förslag har även fått stöd av *samverkande bildningsförbunden*, som tillika erinrar om att i utredningsdirektiven för kommittén angivits, att ett granskningsråd »skulle kunna bestå av representanter för olika kulturintressen, för folkrörelserna samt för hem- och föräldraintressena». Därest så icke sker — uttalas det i bildningsförbundens yttrande — kan man riskera, att det ifrågasatta granskningsrådet kommer

att bestå av personer som mera intresserar sig för filmens konstnärliga än för dess uppfostrande, allmänt sociala och kulturella betydelse. *Skolöverstyrelsen* förutsätter, att föräldrarepresentanter skall ingå i rådet.

En av lärarorganisationerna vill att rådet skall innefatta pedagogisk och psykologisk sakkunskap samt representation från föräldrahåll.

Föreningen Sveriges filmproducenter gör ingen erinran mot kommitténs formulering på denna punkt men betonar vikten av att ledamöterna såvitt möjligt kommer att representera olika åldersklasser bland publiken, så att rådet verkligen skall kunna avspegla opinionen bland olika kategorier av filmintresserade.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Med hänsyn till att biografbyrån hittills skött sina uppgifter på ett sätt som icke givit anledning till några berättigade anmärkningar om maktmissbruk eller godtyckliga bedömningar från granskningsmännens sida torde kunna ifrågasättas, huruvida tillräckliga skäl för närvarande föreligger för att inrätta ett granskningsråd. Emellertid förefaller det ganska klart, att ett organ av sådan karaktär som det föreslagna granskningsrådet komme att få en viktig funktion därigenom, att det gav den allmänna opinionen en viss insyn i censurens verksamhet och samtidigt också censurens utövare värdefulla kontakter med representativa företrädare för samma opinion. Påtagligt är också, att ett sådant råd skulle få en uppgift att fylla som remissinstans vid överklaganden hos Kungl. Maj:t av biografbyråns beslut i censurärenden. Jag anser mig därför böra biträda förslaget om inrättande av ett granskningsråd, även om jag finner försiktigheten bjuda, att det nya organet tills vidare ges karaktären av en försöksanordning. Benämningen granskningsrådet kan jag godtaga. I likhet med kommittén anser jag, att rådet i förhållandet till biografbyrån bör vara uteslutande ett rådgivande organ. Enligt min mening bör det åligga biografbyrån att inhämta granskningsrådets yttrande, då för byrån uppkommer fråga om att helt förbjuda en film eller att vidtaga beskärningar av icke oväsentlig omfattning i en film eller då eljest ett censuringripande förefaller biografbyrån särskilt tveksamt. Över byråns beslut att låta inkalla rådet synes klagan hos Kungl. Maj:t ej böra medgivas, liksom ej heller vid vägran från byråns sida att tillmötesgå vederbörande filmägares begäran om granskningsrådets inkallande. Att någon besvärsmål i det förra fallet icke bör finnas, torde knappast behöva motiveras. Vad angår det senare fallet bör framhållas att, då filmägaren enligt gällande bestämmelser äger besvärsmål såvitt angår biografbyråns reella censuringripanden och då granskningsrådet torde komma att regelmässigt höras i dylika besvärsmål, denne genom att utnyttja sistnämnda besvärsmål har möjlighet att få granskningsrådets uttalande i det aktuella granskningsärendet. Att medge filmägaren besvärsmål

rätt över biografbyråns beslut att vägra granskningsrådets inkallande torde i många fall komma att komplicera behandlingsordningen och försena tvistiga ärendens slutliga avgörande. Mot förslaget att filmägaren — eller dennes representant — bör beredas tillfälle att för rådet framlägga sina synpunkter i den aktuella frågan har jag intet att erinra. Motsvarande rätt bör givetvis tillkomma biografbyråns chef samt den eller de granskningsmän som byrån i varje särskilt fall må utse.

Granskningsrådet torde böra bestå av fem av Kungl. Maj:t förordnade ledamöter, utvalda bland personer som förenar vidsynthet och erfarenhet med dokumenterat intresse för filmens uppfostrande, allmänt sociala och kulturella betydelse. Kungl. Maj:t torde böra utse en av ledamöterna att vara ordförande liksom att enligt angivna urvalsgrund utse suppleant för var och en av ledamöterna. Förordnandena bör i samtliga fall gälla för en tid av 3 år i sänder. På Kungl. Maj:t torde vidare ankomma att utse sekreterare åt rådet och bestämma dennes arvode ävensom att meddela närmare föreskrifter rörande rådets arbetsformer och verksamhet.

Till rådets ledamöter och suppleanter bör utgå arvode med 25 kronor per bevistat sammanträde. Resekostnadsersättning och traktamente bör utgå enligt grunder som Kungl. Maj:t torde få bestämma. Till frågan om anvisande av medel härför återkommer jag i ett senare sammanhang.

Granskningsmännen.

1949 ÅRS FILMKOMMITTÉ.

I anslutning till sitt förordande av alternativa åldersgränser föreslår kommittén, att den barnpsykologiska expertisen inom biografbyrån — nu företrädd av en ordinarie granskningsman — utökas med ytterligare en representant i ordinarie granskningsmans ställning. För två av de ordinarie granskningsmännen skulle sålunda krävas kompetens som barnpsykolog eller barnpsykiater. Härom anför kommittén:

Avgörandet om vilken åldersgräns som skall sättas i varje särskilt fall bör fortfarande träffas av censurmyndigheten. Att i någon form anknyta någon del av den nuvarande barnfilmjuryn skulle bli alltför omständligt och dessutom principiellt olämpligt, eftersom byråns beslut då samtidigt skulle kunna få en viss karaktär av rekommendation. Däremot är det önskvärt, att censorernas antal utökas med ytterligare en barnpsykolog och att i fortsättningen två av granskningsmännen obligatoriskt skulle vara barnpsykologer, så att någon av dessa två granskar alla barntillåtna filmer och avgör åldersgränsen. Som det nu är, hinner inte den ende barnpsykologen bland censorerna se alla de barntillåtna filmerna, som utgör över hälften av hela antalet filmmeter (vartill kommer alla gränsfall, som sedan blir barnförbudna). Men med en sådan sakkunskap som avgörande instans anser kommittén, att fastställandet av åldersgränserna tryggt kan lämnas till dem. Liksom de övriga censorerna bör dessa naturligtvis hålla kontakt med den forskning som bedrivs på detta område, särskilt de nya resultat som kan komma fram ur undersökningarna i Sverige och utomlands angående filmens inverkan på barnpubliken.

YTTRANDEN.

Förslaget att tillföra censurmyndigheten ytterligare en ordinarie granskningsman med kompetens som barnpsykolog eller barnpsykiater har tillstyrkts av fyra *lärarorganisationer* samt av *skolöverstyrelsen* och *medicinalstyrelsen*. Överstyrelsen framhåller i samband därmed önskvärdheten av att till filmcensuren även knytes en pedagog med god psykologisk och social utbildning jämte praktisk lärarerfarenhet. Medicinalstyrelsen anser angeläget, att i författningstexten utsäges, att åtminstone en av de ifrågavarande filmcensorerna skall vara barnpsykiater. Ytterligare ett antal synpunkter på frågan om granskningsmännens kompetens har framförts.

Sveriges överlärarförbund finner det vara värdefullt, om en av granskningsmännen äger erfarenhet från praktiskt skolarbete.

Svenska facklärarförbundet anser, att granskningsmännens kompetens

bör utförligare fastställas. Minst en av de ordinarie granskningsmännen bör vara en erkänt skicklig barnpsykolog. Vidare bör någon av de extra granskningsmännen vara pedagog och besitta god pedagogisk och psykologisk utbildning samt social erfarenhet.

Statens biografbyrå invänder, att det knappast finns några officiellt vedertagna kvalifikationer för »barnpsykologer» och att tillgången på sådana som kan komma i fråga är mycket begränsad. Biografbyrån föreslår därför, att kompetenskraven formuleras så, att två av de ordinarie granskningsmännen skall äga omfattande barnpsykologisk eller pedagogisk utbildning och praktik. Även bestämmelsen att varje barntillåten film skall granskas av en granskningsman med barnpsykologiska (eventuellt pedagogiska) kvalifikationer finner byrån vara alltför rigorös och ge anledning till praktiska olägenheter i situationer, där tjänstgörande »barncensorn» av någon anledning är förhindrad närvara och brådskande expedition är nödvändig. Byrån förordar formuleringen, att »som regel» varje barntillåten film skall ses av ifrågavarande granskningsman, varigenom chefen för byrån finge befogenhet att dispensera från bestämmelsen. Det påpekas, att ett stort antal filmer — journalfilmer, reklamfilmer, musikfilmer med flera — har ett harmlöst innehåll och icke torde kräva en speciellt »barnpsykologisk» granskning.

Vidare må nämnas, att biografbyrån framfört vissa önskemål av beskaffenhet att böra här redovisas.

Biografbyrån anser till en början, att arvodena till extra granskningsmannen och till den suppleant (för de ordinarie granskningsmännen), som för närvarande finnes förordnad, bör höjas med hänsyn till att lönerna för all övrig personal vid byrån ökats. Den extra granskningsmannen, som äger långvarig medicinsk utbildning och erfarenhet, tjänstgör som psykiatrisk rådgivare; dennes nuvarande arvode, 12 kronor per granskningstimme, måste i förhållande till gängse läkartaxor anses synnerligen lågt. Byrån föreslår därför, att det höjes till 25 kronor. Vad suppleanten beträffar åtnjuter denne ett fast arvode av 360 kronor per år och därutöver ett arvode av 12 kronor per granskningstimme. Detta timarvode bör enligt byråns mening höjas till 15 kronor.

Vidare framhåller biografbyrån de svårigheter som yppat sig att vid plötsligt inträdande sjukdom eller ledighet av andra skäl kunna räkna med att suppleanten står till förfogande. På grund därav föreslår byrån, att antalet suppleanter för de ordinarie granskningsmännen ökas till två; därvid skulle man dock ej behöva räkna med annan utgift än det fasta arvodet av 360 kronor per år.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Såsom jag i ett tidigare sammanhang framhållit torde vid bifall till det av mig förordade införandet av alternativa barngränser för de barntillåtna

filmerna en ökad arbetsbelastning för biografbyrån vara att emotse. Kommitténs förslag att till biografbyrån skall knytas ytterligare en ordinarie granskningsman med speciell uppgift att granska filmmaterialet ur synpunkten av dess tillåtlighet för barn i den ena eller andra åldersgruppen torde därför böra vinna bifall.

För närvarande är en av de såsom ordinarie betecknade granskningsmännen barnpsykiater. Enligt kommittén bör av den nytillkommande granskningsmannen krävas kompetens som barnpsykolog eller barnpsykiater, vilken kvalifikationsgrund kommittén förutsätter skola föreskrivas i fortsättningen för två ordinarie granskningsmän. Medicinalstyrelsen anser i sitt yttrande angeläget, att åtminstone en av dem är barnpsykiater. I biografbyråns yttrande har dock på denna punkt, utan erinran från de två i ärendets handläggning deltagande psykiatriska experterna bland granskningsmännen, föreslagits sådan jämkning i de av kommittén förordade kompetenskraven, att två av de ordinarie granskningsmännen skall äga kvalificerad barnpsykologisk eller pedagogisk utbildning och praktik. Då de skäl som av biografbyrån anförts därför inte kan fränkännas giltighet, ansluter jag mig till biografbyråns avgivna uppfattning. En föreskrift av sådan innebörd utesluter givetvis inte, att de här avsedda granskningsmännen i första hand bör sökas bland därför lämpade personer med barnpsykologisk eller barnpsykiatrisk utbildning och erfarenhet. Såsom biografbyrån vidare framhåller läser ett strikt följande av kommitténs förslag, att *varje* barntillåten film skall granskas av någon av de båda ifrågavarande granskningsmännen kunna i praktiken medföra svårigheter i enskilda brådskande fall. Jag vill därför icke motsätta mig det förslag till utrymme för undantag härutinnan som biografbyrån framfört.

Jag övergår härefter till de av biografbyrån anmälda arvodesfrågorna. De nuvarande arvoden till extra granskningsman och suppleant för granskningsmännen har varit gällande från och med budgetåret 1939/40. I likhet med biografbyrån anser jag, att det med 12 kronor per granskningstimme utgående arvodet till den extra granskningsmannen — för närvarande och tidigare en läkare med kvalificerad psykiatrisk utbildning och praktik — och till dennes suppleant numera måste anses vara för lågt. Jag kan dock icke förorda en högre höjning av beloppet än till 15 kronor. Till suppleant för de ordinarie granskningsmännen utgår för närvarande ett fast arvode om 30 kronor per månad — vilket medför granskningsskyldighet utan särskild ersättning intill 2½ timme i månaden — samt för tjänstgöring därutöver ett tilläggsarvode av 12 kronor för hel granskningstimme. Jag finner mig även i sistnämnda avseende böra föreslå, att timarvodet höjes till 15 kronor och att det fasta arvodet i anslutning därtill bestämmes till 37 kronor 50 öre.

Vid bifall till vad jag förordat om ökat antal granskningsmän torde det av biografbyrån anmälda behovet av ytterligare en suppleant för de ordina-

rie granskningsmännen kunna förväntas bli mindre framträdande. I varje fall är jag icke beredd att ta ställning till en sådan utvidgning av personalorganisationen vid biografbyrån, innan någon tids erfarenhet vunnits av verkningarna av den här tillstyrkta förstärkningen. Biografbyråns förslag i förevarande del kan jag sålunda inte tillstyrka.

Slutligen vill jag i förevarande sammanhang förorda, att tjänstebemäningen granskningsman ersätts med den numera allmänt brukade benämningen filmcensor. Ej heller synes mig ordinarietbegreppet lämpligen böra användas för de arvodesanställda granskningsmännen. Jag föreslår därför, att de nu såsom ordinarie betecknade granskningsmännen i fortsättningen benämnas filmcensorer liksom att övriga censorer anges som extra filmcensor respektive suppleant för filmcensor eller för extra filmcensor.

Avgifterna för filmgranskningen.

INLEDNING.

Den som påkallar biografbyråns granskning av film har att erlægga *granskningsavgift* enligt en i biografafförordningens 5 § intagen taxa. Härutöver utgår *stämpelavgift* med 1 krona per censurkort.

Granskningsavgift erlägges enligt följande:

Normalfilm.

a) För granskning av *efter verkligheten upptagen* film samt för *tecknad* film erlägges 1 krona med tillägg av 50 öre för varje påbörjat 50-tal meter, varmed filmens längd överstiger 100 meter. Om flera än fem exemplar av samma efter verkligheten upptagna film, vilken troget skildrar nyligen inträffade händelser, samtidigt inlämnas till granskning, utgår granskningsavgift endast för de fem första exemplaren.

För efter verkligheten upptagen film, som av biografbyrån anses ha närmast »undervisande syfte och betydelse», utgår, därest den godkännes, ingen granskningsavgift.

b) För *uppenbarligen inspelad* film utgår granskningsavgift med fyra gånger beloppet av den under a) angivna avgiften.

Smalfilm.

För granskning av all slags smalfilm beräknas granskningsavgiften som om filmens längd vore $2\frac{1}{2}$ gånger den verkliga längden. (För den vanligast förekommande typen av smalfilm, som har en bredd av 16 millimeter, gäller nämligen, att 1 meter motsvarar 2,5 meter i normalfilm.)

Här må tilläggas, att med »efter verkligheten upptagen film» förstås sådan film, för vilken inga särskilda scenarrangemang vidtagits och i vilken inga skådespelare uppträder, t. ex. journal- och naturfilmer. Till »uppenbarligen inspelad film» hänföres icke blott ateljéfilmer utan även andra upptagningar vari skådespelare medverkar. Gränsdragningen mellan de i taxan angivna två huvudgrupperna av filmer är i praktiken icke otvetydig, då det i åtskilliga filmer förekommer inslag av blandad karaktär. Härvid måste en bedömning av filmernas huvudsakliga karaktär verkställas för klassificeringen.

Den nuvarande taxan bygger i väsentlig del på de grunder för avgiftsbeläggningen som fastställdes vid filmgranskningsverksamhetens tillkomst år 1911. I 1910 års förut omnämnda sakkunnigbetänkande med förslag till granskningsinstitution m. m. föreslogs, att kostnaderna för granskningsmännens arvoden borde täckas genom en lämpligt avvägd taxa, medan statsverket genom stämpelbeläggning av granskningsbevisen borde tillföras ersättning för vissa fasta kostnader såsom lokalhyra, apparatutrustning och dy-

likt. I anslutning härtill framlades jämväl förslag till taxa och stämpelavgift, vilka båda avpassats så, att byråns verksamhet beräknades bli självbärande. De sakkunnigas förslag härutinnan upptogs oförändrat i propositionen till 1911 års riksdag och föranledde inte någon erinran från riksdagens sida. Efter en tids mera provisorisk organisation uppfördes biografbyrån efter förslag i statsverkspropositionen till 1912 års riksdag på riksstaten. Vederbörande departementschef erinrade härvid om byråns karaktär av självfinansierande institution. Då rörelsen dittills lämnat visst underskott föreslogs — enligt då gällande budgettekniska principer — anvisande av förslagsanslag för bestridande av byråns utgifter att i första hand utgå ur inflytande avgifter. Det förutsattes likväl, att balans mellan inkomster och utgifter skulle ernås, sedan organisationen blivit genomförd och vissa investeringskostnader reglerats.

Från och med år 1915 började rörelsen lämna överskott, vilket förhållande alltsedan dess bestått. En första konsekvens av detta förbättrade ekonomiska utfall var, att byråns medelsanvisningar fick reservationsanslags karaktär. I fråga om överskottets disponerande bestämde statsmakterna, att detsamma fr. o. m. år 1917 till viss del skulle användas för »befrämjande av sådana i samband med kinematografien stående ändamål, som Kungl. Maj:tt funne vara förtjänta av understöd». Härmed synes ha avsetts framställning och förevisande av undervisnings- och vissa slags allmännyttiga propagandafilmer. Dessa understöd utgick under en lång följd av år efter av biografbyrån avgivna förslag med belopp, som i genomsnitt rörde sig omkring 30 000 kronor för år. I slutet av 1920-talet genomfördes av budgettekniska skäl den förändringen, att regleringen av byråns utgifter frigjordes från det direkta beroendet av inkomsterna, vilka senare i stället redovisades på budgetens inkomstsida bland »egentliga statsinkomster». Denna anordning innebar dock i och för sig icke något förändrat ställningstagande till biografbyråns ekonomiska karaktär. Understödsverksamheten fortsatte t. o. m. budgetåret 1939/40, då densamma indrogs i samband med de av krisförhållandena betingade besparingsåtgärderna.

Under årens lopp har icke obetydliga belopp tillförts statsverket därigenom, att inkomsterna av granskningsavgifterna i förhållande till omkostnaderna för biografbyrån givit i stort sett successivt stigande överskott. Sålunda har årliga överskottet under de sista tio budgetåren (1943/44—1952/53) utgjort i genomsnitt 167 150 kronor. Härvid har dock bortsetts från såväl biografbyråns — av byggnadsstyrelsen erlagda — lokalkostnader (f. n. cirka 10 000 kronor årligen) som den inkomst statsverket tillförts genom stämpelbeläggningen av censurkorten. Under nämnda period har i genomsnitt cirka 18 450 kronor influtit genom stämpelavgifter. För budgetåret 1952/53 uppgick stämpelavgifterna till 19 118 kronor. Efter korrigeringar i nu berörda hänseenden kan statsverkets *nettoöverskott* av biografbyråns verksamhet under *budgetåret 1952/53* beräknas till 139 825 kronor.

STATENS SAKREVISION.

I skrivelse den 5 juli 1947, nr 329 (p. 13), anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte företaga en omprövning av gällande statliga taxor. Med anledning därav uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 17 oktober 1947 åt *statens sakrevision* att verkställa utredning och avge förslag i ämnet.

Efter att ha granskat den för biografbyråns verksamhetsområde tillämpade taxan överlämnade sakrevisionen med skrivelse den 31 maj 1948 till Kungl. Maj:t en promemoria med *principuttalanden rörande taxesättningen vid statens biografbyrå*.

I promemorian har till en början diskuterats, huruvida avgifterna för filmgranskningen liksom nu bör avpassas efter filmernas metriska längd eller om en taxa i relation till tiden för granskningsarbetet borde övervägas. För en tidstaxa talade det förhållandet, att omfattningen och svårighetsgraden av granskningsarbetet kunde uppvisa betydande variationer. Alternativet tidstaxa avvisas emellertid av sakrevisionen, som anser övervägande skäl tala för den *metriska taxans* bibehållande. Här om anföres bland annat följande.

En tidstaxa synes i den praktiska tillämpningen komma att medföra svårigheter, som i avsevärd grad reducerar fördelarna. Sålunda torde det icke vara möjligt att med önskvärd grad av exakthet fastställa den för varje särskild film av de olika befattningshavarna använda tiden. Med hänsyn därtill och då det för undvikande av ett alltför komplicerat debiteringssystem är nödvändigt att även vid tillämpning av en tidstaxa göra vissa generella antaganden i fråga om de i granskningsarbetet ingående momenten, kommer även en sådan taxa att innebära en betydande approximering vid debiteringen. Ur rättvisesynpunkt synes därför inga mera påtagliga fördelar kunna vinnas genom en dylik omläggning.

En viss *omkonstruktion* av den nuvarande taxan anser sakrevisionen emellertid böra övervägas, eftersom den i vissa avseenden framstode som föråldrad och irrationell till sina verkningar. Såsom exempel på taxans omödana konstruktion framhålles, att efter verkligheten upptagna filmer av pedagogiskt värde i vissa fall kan befrias från granskningsavgift under det att för en inspelad film av dylik karaktär högsta granskningsavgift måste erläggas. Det förhållandet att pedagogiska filmer helt eller delvis inspelas i ateljé och med anlitande av skådespelare syntes inte utgöra något sakligt skäl för att pålägga dem en tyngre avgiftsbelastning.

Sakrevisionen föreslår — under förutsättning att en differentiering i avgiftshänseende bibehålles mellan olika slags filmer — att en dylik i princip göres beroende av filmernas allmänna karaktär av *nyttofilm* respektive *nöjesfilm*. Därvid borde filmer av det förstnämnda slaget i taxehänseende behandlas förmånligare än det senare slaget. Erfarenheten syntes ge belägg för, att en gränsdragning mellan olika filmer efter en sådan grund i praktiken icke skulle ge anledning till meningsbrytningar eller mera ingående överväganden. För det helt övervägande antalet filmer torde klassifice-

ringen falla av sig själv, medan det för de mera oklara fallen syntes vara möjligt, att genom lämplig utformning av författningstexten ge erforderlig ledning. Någon mera betydande tveksamhet torde endast kunna uppstå i fråga om vissa långfilmer eller helaftonsfilmer av framträdande dokumentärt person- eller kulturhistoriskt värde. Då emellertid filmer av denna längd drar avsevärda inspelningskostnader och förty, även om en viss »nyttokarakter» kan anses vara för handen, torde framställas och förevisas huvudsakligen i kommersiellt och konstnärligt syfte, syntes enligt sakrevisionens uppfattning övervägande skäl tala för att ifrågavarande filmer regelmässigt hänfördes till den högre avgiften. Detta kunde enklast ernås genom att filmer överstigande förslagsvis 1 000 meter städse avgiftsbelades enligt den högsta taxesatsen. Beslut om granskad films hänförande till högre eller lägre taxa borde fattas av biografbyrån.

I fråga om *tecknade* filmer — i gällande taxa undantagslöst upptagna i den lägsta avgiftsgruppen — framhålles, att dylika filmer numera till övervägande del är av nöjeskaraktär. Skäl för att bibehålla dem i förmånsställning syntes inte kunna förebringas, varför de borde avgiftbeläggas efter samma grunder som för annan nöjesbetonad film.

Den nuvarande principen för *smalfilmens* avgiftbeläggning anser sakrevisionen böra lämnas orubbad.

Sakrevisionen påpekar härefter, att granskningsavgiften för närvarande utgår dels med visst lägsta belopp, som gäller för de första 100 meterna av en film (oavsett om den verkliga längden understiger 100 meter) och dels med ett tillägg för varje därutöver påbörjat 50-tal meter. I jämförelse med förhållandena, då denna gränsdragning gjordes, förekommer numera till granskning med betydligt stegrad frekvens filmer av en längd, som understiger 100 meter, och för vilka sålunda en förhållandevis hög grundavgift får erläggas. Så är t. ex. fallet med de rikligt förekommande s. k. annonsfilmerna, vilkas längd i regel uppgår till endast 30 à 35 meter. Dessa filmer debiteras enligt nuvarande bestämmelser en granskningsavgift, som är tre gånger högre än den, som motiveras av filmernas längd. Då dessa filmer dessutom utgår i ett stort antal kopior, för vilka samma granskningsavgift debiteras som för originalet, blir de oproportionerligt hårt avgiftstyngda, särskilt som arbetet med granskningen av dylika filmer som regel är av mycket enkel beskaffenhet. En viss lindring av avgifterna för dessa korta filmer anser sakrevisionen därför sakligt motiverad. Sakrevisionen föreslår i sådant syfte, att den nuvarande *100-metersgränsen slopas*, samt att *granskningsavgifterna utgår med vissa enhetliga belopp för varje påbörjat 50-tal meter film*.

Att en differentiering i avgiftshänseende göres mellan den först granskade s. k. *provfilmen* och *övriga kopior* av filmen finner sakrevisionen befogat, eftersom arbetet med att kontrollera kopiorna är av enklare beskaffenhet och kan utföras av annan personal på biografbyrån än granskningsmännen.

Den enda form av *rabatt*, som nu gällande bestämmelser medgiver (och

som även återfinns i 1911 års taxa), åsyftar det fallet, att »flera än fem exemplar av samma efter verkligheten upptagna film, vilken troget skildrar nyligen inträffade händelser, samtidigt inlämnas till granskning». Härvid uttages nämligen enligt nuvarande taxa granskningsavgift endast för de fem första exemplaren. Om en generell avgiftsnerdsättning införes för kopior till granskade provfilmer, bör enligt sakrevisionens uttalande rabattbestämelsen utgå ur taxan.

I frågan om en ny taxa sättnin g anför sakrevisionen till en början följande.

Granskningsfrekvensen har under de senaste åren nått en höjd, som tangerar byråns nuvarande kapacitet. Antalet granskade filmer har under de senaste åren utgjort:

1937 . . . 6 639 st.	1940 . . . 9 649 st.	1943 . . . 11 442 st.	1946 . . . 17 688 st.
1938 . . . 8 879 »	1941 . . . 9 985 »	1944 . . . 15 259 »	1947 . . . 25 413 »
1939 . . . 9 428 »	1942 . . . 10 550 »	1945 . . . 16 253 »	

De sista årens kraftiga stegring synes delvis vara konjunkturbetonad, men ökningen torde väsentligen bero på dels en fortgående allmän stegring av filmproduktionen, dels en vidgad användning av kopior för samtidig visning av aktuella filmer på ett flertal biografier, dels en betydligt ökad användning av reklambetonade filmer, som likaledes i regel utgår i ett stort antal kopior, och dels en viss tillväxt av biografernas antal. Härigenom har överskottet, trots inträdda kostnadsstegringar, kunnat ökas för varje år. Å andra sidan må ej förglömmas, att vid en eventuellt inträffande nedgång i granskningsfrekvensen kostnaderna icke kommer att påverkas i motsvarande grad. Förslag till en eventuell sänkning av grundtaxan får därför behandlas med viss försiktighet.

I det föregående har framlagts vissa förslag till förändring av den nu gällande, delvis föråldrade taxan i syfte att bringa densamma i bättre överensstämmelse med de krav och synpunkter, som numera kan anläggas på dess konstruktion och verkningar. Under förutsättning att inga fiskaliska synpunkter skall anläggas på avvägningen av biografbyråns taxa utan att dylika intressen framdeles — i enlighet med numera tillämpad praxis — skall tillgodoses enbart genom stämpelbeläggning av granskningsbevisen, synes det ekonomiska resultatet av verksamheten vid biografbyrån i och för sig ge rum för en allmän taxesänkning. Frågan om en ny avvägning av stämpelavgiften i samband härmed har icke ansetts böra upptagas till behandling i detta sammanhang.

Till utgångspunkt för beräkning av en reviderad taxa har antagits, att granskningsfrekvensen icke kommer att understiga 15 000 filmer per år, varav i runt tal 1 500 utgöra egentliga provfilmer och 13 500 kopior. Härav torde kategorien nytto- och därmed jämställda filmer med stöd av erfarenheten kunna anslås till 500 provfilmer och 2 000 kopior, medan de mera utpräglade nöjesfilmerna beräknas utgöra 1 000 respektive 11 500 exemplar. Längderna å dessa fyra grupper filmer kan uppskattas till 150 000 respektive 1 000 000, 950 000 och 4 650 000 meter. De årliga kostnader, som svarar mot det sålunda antagna antalet filmmeter, uppgår för närvarande till 85 000 kronor. Av detta belopp bör i runt tal 55 000 kronor täckas av avgifter för provfilmer och 30 000 kronor av avgifter för kopior. Vid denna för-

delning har följande kostnader ansetts böra hänföras till granskningen av provfilmer, nämligen hela kostnaden för granskningsmännens arvoden, 90 % av chefens lön, 50 % av maskinisternas löner, 30 % av kontorspersonalens löner och 33 % av biografbyråns övriga omkostnader.

Det är förenat med betydande svårigheter, att med någon grad av exakt-
het fastställa den faktiska skillnaden i kostnadshänseende vid granskning av
nytto- respektive nöjesfilmer, liksom mellan »efter verkligheten upptagna»
och »inspelade» filmer. Rent allmänt må emellertid framhållas, att, därest en
differens i avgiftshänseende skall finnas, denna icke bör vara alltför ringa,
om den skall ha någon praktisk betydelse. För närvarande gäller, att avgif-
ten för »inspelade» filmer är fyra gånger högre än för »efter verkligheten
upptagna» filmer. Denna relation synes böra bibehållas, även om differensen
ur rent kostnadsmissiga synpunkter är något mindre.

Från angivna förutsättningar kommer sakrevisionen fram till att de i ef-
terföljande tablå angivna taxebeloppen skulle ge full kostnadstäck-
ning för biografbyråns omkostnader jämte en sä-
kerhetsmarginal av skälig storlek:

150 000 m. »nyttofilm»,	provfilm	å 0: 75 kr/50 m	2 250	
950 000 m. »nöjesfilm»,	»	å 3: — »	57 000	59 250
1 000 000 m. »nyttofilm»,	kopior	å 0: 10 »	2 000	
4 650 000 m. »nöjesfilm»,	»	å 0: 40 »	37 200	39 200
				<u>Summa kronor</u>	98 450

Som ett *alternativ* har sakrevisionen — med utgående från 1944 års eko-
nomiska resultat av biografbyråns verksamhet — framlagt efterföljande
tablå, vari de taxebelopp anges som skulle erfordras, därest som mål för
verksamheten skulle uppställas att uppnå i stort sett s a m m a i n k o m s t-
överskott som genom den nuvarande taxan:

150 000 m. »nyttofilm»,	provfilm	å 0: 80 kr/50 m	2 400	
950 000 m. »nöjesfilm»,	»	å 3: 20 »	60 800	63 200
1 000 000 m. »nyttofilm»,	kopior	å 0: 45 »	9 000	
4 650 000 m. »nöjesfilm»,	»	å 1: 80 »	167 400	176 400
				<u>Summa kronor</u>	239 600

1949 ÅRS FILMKOMMITTÉ.

De förslag som kommittén framlägger rörande granskningsavgifterna
grundar sig i allt väsentligt på de uttalanden och rekommendationer som
gjorts av sakrevisionen. Endast smärre jämkningar har vidtagits på sätt
som framgår av efterföljande s a m m a n f a t t n i n g a v k o m m i t-
t é n s f ö r s l a g.

1. Taxorna bör avvägas så att inkomsterna av granskningen — i överens-
stämmelse med vad som ursprungligen avsetts — endast ger täckning för
biografbyråns omkostnader och en viss skälig säkerhetsmarginal därutöver.
2. Uppkommande överskott bör årligen fonderas för att stå till förfogande
för olika kulturella filmändamål.

3. En differentiering av taxan bör ske på grundval av en uppdelning av filmerna i nyttofilm, annonsfilm och övrig film. Granskningen av nyttofilm ersättes efter en billigare taxa än film hänförlig till någon av de båda andra kategorierna.

I förhållande till sakrevisionens utredning på denna punkt innebär kommittéförslaget den avvikelser, att annonsfilm upptagits som särskild grupp samt att från gruppen nyttofilm generellt undantages filmer över 1 500 meters längd; i sakrevisionens förslag förordades 1 000 meter såsom gräns. Denna ändring har av kommittén vidtagits för att lämpliga barnfilmer av en längd mellan 1 000 och 1 500 meter skall kunna gå efter den lägre avgiften. Till nyttofilm skulle alltså hänföras film under 1 500 meters längd av beskaffenhet, att den av filmcensuren anses vara av huvudsakligen undervisande, upplysande eller allmännyttig karaktär. Till denna kategori bör, enligt kommitténs förslag till författningstext på denna punkt, hänföras »efter verkligheten upptagna filmer, som skildra nyligen inträffade händelser (journalfilmer) samt filmer som huvudsakligen skildra naturscenerier och arbetsliv (dokumentär- och reportagefilmer) samt konstnärligt högtstående kortfilmer».

4. Avgifterna bör liksom nu uttagas efter en metrisk taxa. Nuvarande regler — ett grundbelopp för de första 100 meterna och ett tillägg för varje påbörjat 50-tal meter — bör dock, med särskild tanke på de i stort antal förekommande korta annonsfilmerna, ändras därhän, att 100-metersgränsen slopas och avgiften generellt utgår för varje påbörjat 50-tal meter film.

5. Provfilmerna (d. v. s. det första granskade exemplaret av en film) bör påföras högre avgift än de kopior av samma film som granskas i överensstämmelse med resultatet av provfilmgranskningen.

6. Om de föreslagna taxepinciperna godtages, bör nu gällande bestämmelse om avgiftsbefrielse för »efter verkligheten upptagen film» som av biografbyrån anses ha »närmast undervisande syfte och betydelse» icke bibehållas.

7. Nuvarande rabattbestämmelser bör utgå.

8. Som ett alternativ till de av sakrevisionen framräknade taxebeloppen föreslås »på grundval av 1949 års statistik från statens biografbyrå» de taxebelopp som anges i efterföljande av kommittén redovisade tablå:

30 000 m. annonsfilm,	provfilm à 3: —	kr/50 m	1 800	
724 000 m. » ,	kopior » 0: 75	»	10 860	12 660
265 000 m. nyttofilm,	provfilm » 0: 75	»	3 975	
965 000 m. » ,	kopior » 0: 15	»	2 895	6 870
867 000 m. nöjesfilm,	provfilm » 3: —	»	52 020	
4 051 000 m. » ,	kopior » 0: 75	»	60 765	112 785
			<hr/>	
Summa kronor			132 315	

Kommittén har även framlagt följande förslag till författningsbestämmelser, avsedda att ersätta i biograf förordningens 5 § nu intagna:

För granskning av filmer av normalbredd (omkring 35 mm.) erlägges, vare sig godkännande följer eller icke, avgift enligt följande taxa.

1. För första exemplaren av till granskning lämnad film utgår för varje påbörjat 50-tal meter

a) 3: 00 kr. för annonsfilmer;

b) 0: 75 kr. för filmer under 1 500 meters längd, som av statens filmcensur anses vara av huvudsakligen undervisande, upplysande eller allmännyttig karaktär. Till denna kategori böra hänföras efter verkligheten upptagna filmer, som skildra nyligen inträffade händelser (journalfilmer) samt filmer som huvudsakligen skildra naturscenerier och arbetsliv (dokumentär- och reportagefilmer) samt konstnärligt högtstående kortfilmer;

c) 3: 00 kr. i övriga fall.

2. För kopior, som äro identiska med enligt punkt 1 granskad film, utgår för varje påbörjat 50-tal meter

a) 0: 75 kr. om provfilmen räknats till 1 a) ovan

b) 0: 15 kr. om provfilmen räknats till 1 b) samt

c) 0: 75 kr. om provfilmen räknats till 1 c).

För granskning av filmer av ringare bredd än ovan sagts, (s. k. smalfilm) skola granskningsavgifterna beräknas såsom om filmens längd vore två och en halv gånger den verkliga längden.

Statens filmcensur äger påfordra, att den, som begär granskning av film, erlägger avgiften före granskningen.

YTTRANDEN.

Den förordade revisionen av taxebestämmelserna har hälsats med tillfredsställelse i de yttranden som avgivits av de tre i ärendet hörda *filmfackorganisationerna*. I övrigt har vid remissbehandlingen inte någon annan anmärkning framförts mot kommittéförslaget, såvitt angår principerna för avgiftsbeläggningen och taxekonstruktionen, än att *riksräkenskapsverket* ifrågasatt, huruvida inte föreskrifterna om differentiering av filmerna i fråga om granskningsavgifterna bör samordnas med bestämmelserna om differentiering av filmerna i nöjesskattehänseende. Detta skulle kunna ske på det sättet, att den lägre granskningsavgiften utom beträffande journalfilmer tillämpades endast för filmer, vilkas visning enligt förhandsbesked av statens biografbyrå förklarats vara ägnad att tjäna vetenskapligt ändamål eller upplysnings-, undervisnings- eller uppfostringssyfte. En detaljinvändning göres av *målsmännens riksförbund*, som — under hävdande av åsikten, att någon differentiering mellan konstnärlig och icke-konstnärlig film inte bör ifrågakomma i samband med granskningsförfarandet — föreslår att uttrycket »konstnärligt högtstående kortfilmer» icke upptas i taxeparagrafen.

I yttrandena från *statskontoret*, *statens sakrevision*, *riksräkenskapsverket* och *statens biografbyrå* har de föreslagna *taxebelopp* en föranlett bestämda erinringar, i det man påpekar, att de icke tillgodoser det av kommittén uppställda kravet på full omkostnadstäckning jämte betryggande

marginal. Sålunda konstaterar *statskontoret* och *sakrevisionen*, att de med kommitténs taxesättning framräknade granskningsinkomsterna om cirka 132 000 kronor endast täcker de (hösten 1951) beräknade utgifterna för biografbyrån (d. v. s. avlöningar och omkostnader, lokalhyra samt pensioneringskostnader); med beaktande jämväl av önskvärdheten av en skälig marginal ävensom de utgiftsökningar som föranledes vid bifall till kommitténs förslag om tillsättning av ett granskningsråd och utvidgning av censurpersonalen måste taxan enligt statskontorets och sakrevisionens mening omräknas med sikte på att ge en inkomst av 170 000—175 000 kronor. *Biografbyrån* uppskattar motsvarande siffra till 149 000 kronor; därvid har byrån på omkostnadssidan å ena sidan icke beaktat pensioneringskostnaderna men å andra sidan räknat med bifall till byråns i remissyttrandet gjorda framställning om ökning av timarvodet för extra granskningsmännen och suppleanten m. m.

Förslaget om fondering av uppkommande avgiftsöverskott till förmån för kulturella filmändamål biträdes av *filmfackorganisationerna*, som rekommenderar, att Filmhistoriska samlingarna i första hand erhåller stöd. *Statskontoret* avstyrker fondering under förmenande att frågan om eventuellt understöd åt den kulturella filmen bör lösas i annan ordning.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Vid biografbyråns inrättande 1911 förutsattes, att den skulle vara en självfinansierande institution, vars utgifter skulle täckas genom intäkter i form av taxe- och stämpelavgifter. Något senare uttalande, som tyder på att denna ursprungliga avsikt skulle ha frångåtts, föreligger inte.

Emellertid har biografbyrån alltsedan 1915 redovisat överskott. För budgetåret 1952/53 uppgick detta till i avrundat tal 140 000 kronor, varav 19 100 kronor utgjorde stämpelavgifter. Ehuru under senare år en tendens till minskning av de årliga överskotten varit skönjbar, synes man likväl vara berättigad att såsom ett allmänt omdöme uttala, att biografbyråns verksamhet lämnar så stort överskott, att detsamma kan betecknas såsom en form av beskattning.

Såsom ett led i den av 1947 års riksdag begärda allmänna omprövningen av taxesättningen vid olika statsmyndigheter och institutioner gjorde statens sakrevision en undersökning av biografbyråtaxan. Resultatet därav redovisades i en av sakrevisionen i maj 1948 avgiven utredningspromemoria till Kungl. Maj:t. Det framgår av den redogörelse för sakrevisionens uttalanden och förslag som nyss lämnats, att sakrevisionen anser, att nämnda taxa bör bringas i bättre överensstämmelse med de krav och synpunkter som numera bör anläggas på dess konstruktion och verkningar. Av sakrevisionen har visats, att en ekonomiskt sett icke obetydlig taxe-

nedsättning kan göras, därest såsom mål endast uppställas full täckning av biografbyråns omkostnader med betryggande marginal.

Sakrevisionens utredning har därefter varit föremål för övervägande av 1949 års filmkommitté, som i sitt förslag till taxerevision i alla väsentliga punkter anknyter till sakrevisionens synpunkter och rekommendationer.

För egen del utgår jag från att fiskaliska synpunkter inte skall få spela in vid avvägningen av taxan utan att dylika intressen — i enlighet med tillämpad praxis — endast skall tillgodoses genom stämpelbeläggning av censurkort. Till frågan om en eventuell ny avvägning av stämpelavgiften torde bli anledning återkomma i samband med prövningen av de förslag, vartill den pågående utredningen angående översyn av lösen- och stämpelförordningen må ge anledning.

Riktpunkten vid bestämmande av taxesatserna bör därför vara, att inkomsterna av biografbyråns verksamhet skall täcka de av verksamheten föranledda utgifterna av olika slag och dessutom ge en betryggande säkerhetsmarginal, så att vid behov oförutsedda inkomstminskningar eller utgiftstegringar skall kunna mötas. Mina synpunkter i denna del sammanfaller med dem som anförts av kommittén.

Med kommittén är jag vidare ense om att grunderna för avgiftsbeläggningen bör omarbetas så, att de smidigare anpassas till den olikartade beskaffenheten av det filmmaterial som underställes biografbyrån för granskning.

För bibehållandet av en avgiftsbeläggning avpassad efter filmernas metriska längd synes mig sakrevisionen ha förebragt övertygande skäl. Att även något slag av taxedifferentiering bibehålles synes mig riktigt. Ett skäl härför är, att vissa filmer normalt förorsakar mindre granskningsarbete än andra (exempelvis naturbilder och journalfilm). Ett annat skäl som talar i samma riktning är, att filmernas allmänna karaktär av huvudsakligen underhållning respektive nyttobetoning låter en gränsdragning i taxehänseende framstå som tämligen naturlig. Möjligt är att överväganden om en distinktion mellan nyttofilm och nöjesfilm ligger bakom den i gällande taxa gjorda åtskillnaden mellan å ena sidan »efter verkligheten upptagna filmer» samt å den andra »uppenbarligen inspelade filmer». Lämpligheten av denna distinktion efter inspelningstekniska grunder synes numera mer än tveksam, då den i åtskilliga fall leder till en avgiftsnedsättning eller en avgiftshöjning, som med hänsyn till vederbörande filmers karaktär eller syfte förefaller föga sakligt grundad. Det är sålunda knappast rimligt, att en tecknad kortfilm — nu i taxehänseende jämställd med »efter verkligheten upptagna filmer» — skall beläggas med lägre avgift än en »uppenbarligen inspelad» eller att en upplysningsfilm skall taxeras fyra gånger dyrare om den använder skådespelare än om den är helt »efter verkligheten upptagen».

Frågan blir då, efter vilken grund en ny differentiering bör göras. Två

förslag föreligger härutinnan. Det ena är kommitténs från sakrevisionens utredning upptagna förslag om en indelning i dels nyttofilm, dels nöjesfilm och annonsfilm. Till nyttofilm skulle därvid räknas sådan film under 1 500 meters längd som kan anses vara av huvudsakligen »undervisande, upplysande eller allmännyttig karaktär»; vilka typer av film som skulle böra hänföras till denna kategori exemplifieras närmare av kommittén. Det andra förslaget har framförts av riksräkenskapsverket, som ifrågasätter, om inte en differentiering kan göras på det sättet, att till en grupp — i lägre taxa — hänförs sådan film som nu av statens biografbyrå i enlighet med 14 § nöjesskatteförordningen förklaras fylla de där angivna förutsättningarna för nöjesskattebefrielse, d. v. s. vara ägnad att tjäna vetenskapligt ändamål eller upplysnings-, undervisnings- eller uppfostringsyfte; till denna taxegrupp skulle även journalfilm hänföras.

Riksräkenskapsverkets förslag innebär onekligen en fördel såtillvida, att differentieringen av filmerna i taxehänseende skulle bli samordnad med deras differentiering i nöjesskattehänseende. Ur andra synpunkter synes mig emellertid detta förslag vara en mindre lycklig lösning. Biografbyråns tillämpning av det omnämnda stadgandet i 14 § nöjesskatteförordningen är — och så torde också ha varit avsett — tämligen restriktiv, enär biografbyråns förhandsbesked i fråga om nöjesskatt kan få avsevärda ekonomiska konsekvenser och det dessutom gäller att avgöra, huruvida vederbörande film fyller det i praxis uppställda kravet att inte blott vara ägnad att tjäna något av de i stadgandet angivna syftena utan även vara av allmänt värde för samhället. Det har också förutsatts, att biografbyrån i mån av behov skall kunna anlita utomstående expertis för bedömningen (prop. 1952: 178, s. 15). I följd härav är denna prövning normalt förenad med ingående överväganden. Enligt de upplysningar jag erhållit från biografbyrån har under tiden från och med 1 juli 1952 — då 14 § nöjesskatteförordningen fick sin nuvarande lydelse — till och med januari i år endast 74 filmer (därav 50 st. endast i smalfilm) efter lagakraftvunnet förhandsbesked från biografbyrån vunnit befrielse från nöjesskatt. Om man mot denna snävt begränsade grupp filmer av utpräglat pedagogisk och allmännyttig karaktär — inklusive, enligt riksräkenskapsverkets förslag, omkring 300 journalfilmkopior i månaden under biografsäsongen — skulle ställa övriga filmer, d. v. s. den överväldigande majoriteten, i en ur taxehänseende sämre ställning, synes mig tämligen säkert, att ett flertal »från verkligheten upptagna» dokumentär-, industri- och reportagefilmer av icke utpräglad nyttokaraktär skulle komma i ett betydligt sämre avgiftsläge än nu och utan rimlig motivering avgiftsbeläggas på samma sätt som de ur ekonomisk synpunkt fullkomligt inkommensurabla spelfilmerna. Detta kan varken vara rättvist eller rationellt, om man tar i betraktande att ifrågasvarande filmer för censuren medför betydligt mindre arbete än spelfilmerna. Tveksamt synes mig för övrigt vara, om journalfilmerna generellt sett har

ett sådant påtagligt nyttovärde, att deras föreslagna sidoställande med den nöjesskattebefriade kvalificerade nyttofilmgruppen är berättigad. Av det sagda följer, att jag icke kan förorda den av riksräkenskapsverket föreslagna differentieringsnormen.

Sakrevisionen har för sin del förordat, att differentieringen i avgiftshänseende göres beroende av filmernas huvudsakliga karaktär av nyttofilm eller nöjesfilm. Vad som företrädesvis kan invändas mot en sådan indelning är, att det i särskilda fall kan vara förenat med svårigheter att avgöra, om en film är av det ena eller andra slaget, särskilt i fråga om vissa längre filmer av etnografisk, personhistorisk, kulturhistorisk eller liknande uppläggning. Kommitténs förslag att radikalt undanröja sådana svårigheter genom att låta den för nyttofilm bestämda lägre taxan gälla endast filmer understigande en längd av 1 500 bredfilmmeter kan synas i princip något diskutabel. Jag medger emellertid, att man kan utgå från att filmer över denna längd — med hänsyn till de stora ekonomiska investeringar som ligger bakom deras produktion — praktiskt taget undantagslöst torde framställas och förevisas i kommersiellt syfte. Underhållningsmomentet lär därför praktiskt taget alltid vara dominerande i dem. En annan omständighet som talar för att filmer utöver denna längd påläggas den högre granskningsavgiften är även tidsfaktorn, granskningstidens längd. Med hänsyn härtill och då de i denna sak närmast intresserade parterna — statens biografbyrå och filmfackets organisationer på produktions-, distributions- och biografägarsidan — ej gjort några invändningar, saknar jag anledning att motsätta mig ett genomförande av den ifrågakvarande gränsdragningen vid 1 500 meter.

Kommitténs förslag till utformning av taxeparagrafen bör enligt min mening omarbetas. Den av kommittén gjorda uppräkningsen av filmtyper, som bör hänföras under kommitténs bestämning »filmer under 1 500 meters längd som . . . anses vara av huvudsakligen undervisande, upplysande eller allmännyttig karaktär», synes i och för sig ej fullt adekvat i förhållande till angivna begrepp. Särskilt gäller detta uttrycket »konstnärligt högststående kortfilmer». Att censuren skulle behöva ge sig in på en dylik kvalitetsbedömning, anser jag inte förenligt med dess allmänna uppgift. Jag föreställer mig, att man skulle kunna sammanföra samtliga de här avsedda filmkategorierna i en enhetlig bestämning, förslagsvis av den innebörden att till den lägsta avgiftsgruppen skall hänföras sådana filmer av en längd icke överstigande 1 500 meter i bredfilm och en däremot svarande längd i smalfilm, vilka statens biografbyrå anser vara helt eller till väsentlig del upptagna från verkligheten (dokumentärfilmer) och där det informerande, pedagogiska eller nyhetsbetonade draget är mera framträdande än underhållnings- eller reklamsynpunkterna. Jag avser här exempelvis sådana filmtyper som informations- och upplysningsfilm, reportage- och journalfilm. — De filmer som ej kan inordnas under denna bestämning

skulle då falla in under den högre taxegruppen, där spelfilmerna kan förmodas bli det dominerande inslaget.

Vad angår de s. k. annonsfilmerna om i allmänhet 33 meters längd, synes kommittén ha utgått från att denna filmkategori regelmässigt skall föras in under den högre taxan. För egen del håller jag också för sannolikt, att den alldeles övervägande delen av den stora mängden annonsfilmer inte uppfyller villkoren för att gå in under den lägre taxan; vid den preliminära framräkning av taxebeloppen, som jag i det följande kommer att redovisa, har jag ansett mig kunna utgå från en sådan förutsättning. Uteslutet är givetvis icke, att dessa filmer i speciella fall kan betraktas vara till sin art och syftning jämförbara med de förenämnda dokumentärfilmerna. Emellertid måste man här räkna med tämligen svåra tolkningsfrågor från fall till fall, vilka skulle föranleda besvär och tidsspillan vid granskningen. Vid sådant förhållande och då den ekonomiska differensen i avgiftsbeläggningen knappast torde äga någon praktisk betydelse för annonsfilmbeställarna har jag ansett mig böra biträda kommitténs linje att generellt avgiftsbelägga annonsfilmerna enligt den högsta taxesatsen. För att markera detta finns skäl för att i taxan upptaga annonsfilmerna såsom en särskild grupp. Därunder bör även falla de s. k. trailers, d. v. s. korta spelfilmavsnitt som i reklamsyfte visas på biograferna omedelbart före det ordinarie programmet. Att även längre mera typiska reklamfilmer föres under den högre taxan synes mig tämligen naturligt.

De av kommittén i övrigt förordade principerna för taxan anser jag böra godtagas. Avgiftsrabatter och hel befrielse från granskningsavgift torde kunna borttagas.

Vad slutligen angår själva taxesättningen är det klart, såsom från olika myndigheters sida framhållits, att kommittén vid framräkandet av de olika taxesatserna utgått från en för låg kostnad för biografbyråns verksamhet. Sedan betänkandet avgavs i juni 1951 har anslagen till avlöningar och omkostnader för biografbyrån ytterligare ökats. Inklusiva de kostnadsstegringar som föranledes vid bifall till vad som av mig förordats i fråga om inrättandet av ett granskningsråd, utvidgning av personalorganisationen vid biografbyrån, höjning av arvodena till extra granskningsmannen och suppleanter — skulle numera ett belopp av i runt tal 195 000 kronor i första hand behöva täckas genom granskningsavgifter. Härutöver krävs, såsom förut nämnts, en rimlig säkerhetsmarginal. Försiktigheten synes mig bjuda, att denna ej beräknas lägre än motsvarande 20 procent av omkostnadssumman. Som riktpunkt för beräkningen av en reviderad taxa skulle man då få ett belopp av i avrundat tal 234 000 kronor. I fråga om den viktiga faktor för taxeberäkningen som omfattningen av det granskade filmmaterialet utgör har sakrevisionen och kommittén utgått från en sammanlagd meterlängd granskad film av i avrundat tal 6 750 000 respektive 6 900 000, vilka siffror bygger på granskningsstatistiken för 1944 respek-

tive 1949. Med hänsyn till granskningsfrekvensens årsvariationer synes mig emellertid riktigast att grunda beräkningarna på medeltalsiffran för de femton sistförflutna budgetåren, 6 500 000 meter, utslagen på de här avsedda filmgrupperna.

Från dessa förutsättningar och med tillämpning av samma relationstal 4: 1 mellan taxegrupperna som i nuvarande taxa har en inom departementet verkställd preliminär beräkning, grundad på uppgifter från biografbyrån, givit till resultat, att för »nyttofilmer» avgiften för provfilmen skulle behöva sättas till 1 krona 10 öre per 50 meter film och för kopior till 40 öre per 50 meter film samt att beträffande övriga filmer taxebeloppen skulle bli 4 kronor 40 öre per 50 meter film respektive 1 krona 50 öre per 50 meter film.

Till belysande av hur en dylik taxesättning skulle verka jämfört med den gällande torde följande exempel få anföras.

	Granskningskostnad	
	Nu kronor	Framdeles kronor
En <i>spelfilm</i> (långfilm) om 2 500 meters längd (provfilm och 20 kopior)	2 100: —	1 720: —
En ren <i>dokumentärfilm</i> om 400 meters längd (provfilm och 10 kopior)	44: —	40: 80
En <i>annonsfilm</i> (i huvudsak ateljéinspelad) om 33 meters längd (provfilm och 100 kopior) ..	404: —	154: 40

Det torde få ankomma å Kungl. Maj:t att, efter den ytterligare beredning av ärendet som kan bli erforderlig, i huvudsaklig överensstämmelse med nu angivna grunder utfärda ny granskningstaxa ävensom att vidtaga de i anslutning härtill erforderliga författningsändringarna. I sådant avseende synes mig lämpligt att överföra bestämmelserna om taxegrunderna från biografförordningen till instruktionen för statens biografbyrå eller till en särskild författning.

I förevarande sammanhang har kommittén framställt förslag om att de överskott som må uppkomma av biografbyråns verksamhet skall fonderas för att stå till förfogande för olika kulturella filmändamål. För egen del är jag icke nu beredd att taga ställning till denna fråga, som synes mig böra göras till föremål för övervägande i annat sammanhang.

Anslagsberäkningar.**Statens biografbyrå: Avlöningar.**

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	106 500	121 148
1953/54	122 500	
1954/55 (förslag)	150 100	

BIOGRAFBYRÅN

föreslår i anslagsäskandena för budgetåret 1954/55, att avlöningsanslaget för nämnda budgetår höjes med 2 900 kronor enligt följande sammanställning:

	Ökning
1. Höjning av ordinarieposten på grund av löneklassuppflyttning	600
2. Ökning av posten till rörligt tillägg	2 300
	<hr/>
	Summa ökning 2 900 kronor

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, som för innevarande budgetår är uppförd med 34 500 kronor, bör vid bifall till förslaget om anställande av ytterligare en filmcensor höjas med 16 008 kronor. De av mig i det föregående förordade höjningarna av de till extra filmcensorn och suppleanter för filmcensorererna utgående arvodena föranleder därjämte en merbelastning av arvodesposten med i avrundat tal 700 kronor. Jag vill vidare erinra om förslaget att inrätta ett granskningsråd. Genomförandet därav medför bland annat utgifter i form av sammanträdesarvoden till rådets ledamöter och suppleanter samt ersättning till rådets sekreterare. Dessa kostnader, som torde belasta här avsedda anslagspost uppskattar jag till omkring 8 000 kronor. Anslagsposten bör i enlighet härmed för nästa budgetår uppföras med (34 500 + 16 008 + 700 + 8 000 =) 59 208 kronor eller i avrundat tal 59 200 kronor. Posten, som i gällande avlöningsstat är upptagen till bestämt belopp, torde i fortsättningen böra betecknas som *förslagsvis*.

Ordinarieposten bör på grund av löneklassuppflyttning av en befattningshavare höjas med 600 kronor till 59 100 kronor. Icke-ordinarieposten torde upptagas till oförändrat belopp, 500 kronor. Posten till rörligt tillägg, vilken för närvarande synes vara för lågt beräknad, torde för juste-

ring härav och på grund av nämnda löneklassuppflyttning böra ökas med 2 300 kronor till 31 300 kronor.

Anslaget bör sålunda upptagas till (59 200 + 59 100 + 500 + 31 300 =) 150 100 kronor.

Statens biografbyrå: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	10 000	13 900
1953/54	12 000	
1954/55 (förslag)	20 000	

BIOGRAFBYRÅN

föreslår i anslagsäskandena för budgetåret 1954/55, att omkostnadsanslaget för nämnda budgetår höjes med 3 000 kronor.

Till *motivering* härför anföres i huvudsak följande.

Statens biografbyrås inventariebestånd är sedan lång tid i behov av förnyelse. Möblerna i de sju gransknings- och kontorsrummen anskaffades huvudsakligen budgetåren 1911 och 1912, 1914 och 1915 samt 1928/29. De är nu nötta och omoderna. Efter samråd med krigsmaterielverket har biografbyrån innevarande budgetår avyttrat några av de mest förslitna enheterna, men någon nyanskaffning av möbler har praktiskt taget icke ägt rum under de senaste tjugufem åren. Med ledning av uppgifterna i kataloger över statens kontorsmöbler beräknas en nyuppsättning av de viktigare möblerna till omkring 4 600 kronor. En dylik nyuppsättning synes utan större olägenhet kunna genomföras etappvis, därvid 2 600 kronor torde böra bestridas under nästa budgetår och återstoden, 2 000 kronor, under budgetåret 1955/56. Vidare föreligger behov att anskaffa en omspolningsapparat i maskinrummet. Kostnaden därför uppgår till 400 kronor.

DEPARTEMENTSCHEFEN.

Med hänsyn till vad biografbyrån anfört beträffande byråns kontorsmöbler beräknar jag en medelsanvisning av 2 600 kronor för nästa budgetår för nyanskaffning av dylika möbler. Likaså tillstyrker jag, att 400 kronor anvisas för anskaffning av en omspolningsapparat i maskinrummet. Ifrågasvarande belopp, sammanlagt 3 000 kronor, torde bestridas från den i omkostnadsstaten upptagna anslagsposten till expenser.

Från en anslagspost, benämnd reseersättningar, som från och med nästa budgetår bör upptagas i omkostnadsstaten, torde i förekommande fall utgå resekostnadsersättning och traktamente åt ledamöterna och suppleanterna i granskningsrådet. Medelsbehovet härför uppskattar jag till 5 000 kronor.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat bör ifrågasvarande anslag för nästa budgetår höjas med (3 000 + 5 000 =) 8 000 kronor till 20 000 kronor.

Samtidigt med att förutnämnda anslagsfrågor underställes riksdagen för prövning torde riksdagen även böra beredas tillfälle att yttra sig beträffande de ändrade grunder för filmgranskningsverksamhetens utövande, som förordats i det föregående och som torde böra vinna tillämpning från och med den 1 juli 1954. I anslutning härtill må nämnas, att innan 1911 års biografförordning utfärdades riksdagens yttrande inhämtades över ett inom vederbörande departement upprättat förslag till dylik förordning. I samband med beredningen av nu förevarande ärende har inom ecklesiastikdepartementet uppgjorts ett förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av förordningen den 22 juni 1911 (nr 71) angående biografföreställningar. Detta förslag torde få såsom bilaga fogas till dagens statsrådsprotokoll. I detta sammanhang vill jag tillägga, att den förordade anordningen med två åldersgränser i fråga om barntillättna filmer kan tänkas komma att i ett antal fall medföra framställningar från filmbolagens sida om omprövning av filmer, däribland sådana som hittills barnförbjudits med tanke på att de kan verka skrämmande för barn i de lägre åldersgrupperna. Frågan i vad mån övergångsbestämmelser i följd härav kan bli erforderliga har jag emellertid funnit mig icke nu kunna taga ställning till. Denna fråga synes böra bli föremål för ytterligare utredning. Det torde därefter få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga övergångsbestämmelser i anslutning till den tillämnade författningsändringen.

Hemställan.

Under återopande av vad som i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte

dels inhämta riksdagens yttrande över de ändrade grunder för filmgranskningsverksamhetens utövande som jag i det föregående förordat;

dels ock föreslå riksdagen att

a) godkänna följande avlöningsstat för statens biografbyrå att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55:

A v l ö n i n g s s t a t.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	59 100
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	59 200
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..	500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	31 300

Summa kronor 150 100

Kungl. Maj:ts proposition nr 116.

b) till *Statens biografbyrå: Avlöningar* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 150 100 kronor;

c) till *Statens biografbyrå: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Margareta Almling.

Förslag
till
kungörelse
om ändring i vissa delar av förordningen den 22 juni 1911
(nr 71) angående biografföreställningar.

Härigenom förordnas, att §§ 10 och 11 förordningen den 22 juni 1911 angående biografföreställningar skola upphöra att gälla samt att §§ 3—7 och 13 samma förordning¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Gällande lydelse:

§ 3.

Barn under 15 år må ej lämnas tillträde till biografföreställning, där förevisning äger rum av andra bilder än sådana, som, på sätt här nedan sägs, blivit godkända till förevisning jämväl för barn, ej heller, där barnet icke åtföljes av målsman eller annan till mogen ålder kommen person, till sådan föreställning, som avslutas senare än klockan nio eftermiddagen.

Genom tydliga anslag skall utmärkas, huruvida barn äga tillträde till biografföreställning eller icke.

§ 4.

Vid föreställning, som avses i § 1, må ej förevisas bilder, såvida de icke dessförinnan blivit efter verkställd granskning godkända i den ordning här nedan sägs.

Föreslagen lydelse:

§ 3.

1. *Barn i ålder under 15 år må ej lämnas tillträde till biografföreställning, där förevisning äger rum av annan film än sådan, som, på sätt här nedan sägs, blivit godkänd till förevisning jämväl för barn i den åldersgrupp barnet tillhör.*

Genom tydliga anslag skall utmärkas, i vad mån barn i ålder under 15 år äga tillträde till biograföreställning.

2. *Barn i ålder under 15 år, som icke åtföljes av målsman eller annan till mogen ålder kommen person, må ej lämnas tillträde till biografföreställning, som avslutas senare än klockan 22.*

§ 4.

Vid föreställning, som avses i § 1, må ej förevisas film, som icke dessförinnan blivit efter verkställd granskning godkänd i den ordning här nedan sägs.

¹ Senaste lydelse av §§ 3 och 6 se 1929:305, av §§ 4 och 7 se 1944:431, av § 5 se 1939:703 samt av § 13 se 1932:546.

Gällande lydelse:

Vad sålunda föreskrivits gäller ej, därest *bilder*, vilka icke beröra svenska krigsmakten vidkommande förhållanden och icke heller upptagits från *luftfartyg* (*fasta och fria ballonger, motorballonger och flygplan*), troget *skildra* nyligen inom riket inträffade händelser och förevisas under en tid av högst 10 dagar efter det de skildrade händelserna ägt rum; dock att ej heller i sådant fall *bilderna* må förevisas, innan *de* godkänts av myndighet, som i § 1 mom. 1 sägs.

§ 5.

Sådan granskning av *bilder*, som i § 4 första stycket sägs, verkställas av statens biografbyrå.

Den, som vill påkalla *dylik* granskning, skall *därom* göra skriftlig anmälan till statens biografbyrå. I denna anmälan skola, där så kan ske, filmernas längd och fabrikat angivas.

Anmälan skall vara åtföljd av fullständig förteckning över *varje film tillhörande texter*, med vilka den är avsedd att förevisas, ävensom av en redogörelse för *innehållet i filmen*. Från tillämpningen av denna bestämmelse kan statens

Föreslagen lydelse:

Vad sålunda föreskrivits gäller ej, därest *film*, som icke berör försvaret eller eljest rikets säkerhet vidkommande förhållanden och icke heller upptagits från *luften*, troget *skildrar* nyligen inom riket inträffade händelser och förevisas under en tid av högst 10 dagar efter det de skildrade händelserna ägt rum; dock att ej heller i sådant fall *filmen* må förevisas, innan den godkänts av myndighet, som i § 1 mom. 1 sägs.

§ 5.

1. Sådan granskning av *film*, som i § 4 första stycket sägs, verkställas av statens biografbyrå.

2. *Till statens biografbyrå skall såsom rådgivande organ vara knutet ett granskningsråd. Angående dess sammansättning och verksamhet är särskilt stadgat.*

3. Den, som vill påkalla granskning av *film*, skall göra skriftlig anmälan *därom* till statens biografbyrå. I denna anmälan skola, där så kan ske, filmernas längd och fabrikat angivas. *Uppgift skall vidare lämnas, om filmen önskas tillåten även för barn i ålder under 11 år eller för barn, som fyllt 11 men ej 15 år.*

Anmälan skall vara åtföljd av fullständig förteckning över *de texter*, med vilka filmen är avsedd att förevisas, ävensom av en redogörelse för *filmens innehåll*. Från tillämpningen av denna bestämmelse kan statens biografbyrå i särskilda

Gällande lydelse:

Föreslagen lydelse:

biografbyrå i särskilda fall medgiva befrielse.

fall medgiva befrielse.

För granskning av filmer av normalbredd (omkring 35 millimeter) erlägges, vare sig godkännande följer eller icke, avgift efter följande taxa:

4. *Angående avgift för granskning av film är särskilt stadgat.*

a) *för efter verkligheten upptagna filmer, om vilka ej nedan annorlunda stadgas, ävensom för tecknade filmer 1 krona med tillägg av 50 öre för varje påbörjat 50-tal meter, varmed filmens längd överstiger 100 meter;*

b) *för uppenbarligen inspelade filmer fyra gånger beloppet av den under a) angivna avgiften.*

För granskning av filmer av ringare bredd än ovan sagts (s. k. smalfilm) skola granskningsavgifterna beräknas såsom om filmens längd vore två och en halv gånger den verkliga längden.

För efter verkligheten upptagen film, vilken av statens biografbyrå anses närmast hava undervisande syfte och betydelse, utgår, därest den godkännes, ingen granskningsavgift.

Därest flera än fem exemplar av samma efter verkligheten upptagna film, vilken troget skildrar nyligen inträffade händelser, samtidigt inlämnas till granskning, utgår granskningsavgift allenast för de fem första exemplaren.

Statens biografbyrå äger påfordra, att den, som anmäler film till granskning, före granskningens verkställande erlägger avgiften. Eljest erlägges avgiften efter avslutad granskning.

Gällande lydelse:

§ 6.

Statens biografbyrå må ej godkänna biografbilder, vilkas förevisande skulle strida mot allmän lag eller goda seder eller eljest kunna verka förråande, upphetsande eller till förvillande av rättsbegreppen. Biografbilder, som framställa skräckscener, självmord eller grova förbrytelser på sådant sätt eller i sådant sammanhang, att dylik verkan kan åstadkommas, må sålunda icke godkännas.

Ej heller må biografbilder godkännas, vilkas förevisande kan anses olämpligt med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt eller kan lända till upplysning beträffande arméns, marinens eller flygvapnets styrka, tillstånd, ställning eller rörelser eller andra åtgärder eller anstalter för försvaret, försåvitt uppenbarandet därav kan skada rikets försvar.

För förevisning vid sådan föreställning, till vilken barn under 15 år lämnas tillträde, må ej heller godkännas biografbilder, som äro ägnade att skadligt uppjaga barns fantasi eller eljest menligt inverka på deras andliga utveckling och hälsa.

Föreslagen lydelse:

§ 6.

1. Statens biografbyrå må ej godkänna film eller del av film, vars förevisande på grund av det sätt, varpå händelserna skildras, och det sammanhang, vari de förekomma, kan verka förråande eller skadligt upphetsande eller förleda till förbrytelse.

Ej heller må film eller del av film godkännas, vars förevisande kan anses olämpligt med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt eller kan lända till upplysning om förhållanden, vilkas uppenbarande kan medföra men för försvaret eller eljest för rikets säkerhet.

Statens biografbyrå äger även i annat fall än i första och andra styckena är stadgat vägra godkänna film eller del av film, om biografbyrån finner förevisandet därav uppenbarligen strida mot allmän lag.

2. Film eller del av film, som vid förevisning för barn i ålder under 11 år eller för barn, som fyllt 11 men ej 15 år, kan vålla barn i vederbörande åldersgrupp psykisk skada, må ej godkännas för förevisning jämväl för barn i sådan åldersgrupp.

Gällande lydelse:

*Biografbilder av annan beskaf-
fenhet än nu nämnts må statens
biografbyrå ej vägra godkänna;
dock vare byrån berättigad att,
därest film befinnes lämpad att fö-
revisas endast för manlig eller en-
dast för kvinnlig publik eller en-
dast i samband med föredrag,
eventuellt av sakkunnig person,
göra förbehåll om sådan begräns-
ning av förevisningsrätten.*

§ 7.

Har film — — — bevis (förbuds-
kort).

Har film — — — skall medde-
las:

- 1) namnet på — — — är känt,
- 2) kortfattad beskrivning — — —
uteslutna delen,
- 3) uppgift å — — — eventuellt
uteslutits,
- 4) uppgift, huruvida filmen blivit
godkänd eller icke till förevis-
ning vid föreställning, till vil-
ken barn under 15 år äga till-
träde,
- 5) där förbehåll om begränsning
av förevisningsrätten gjorts, så-
som i § 6 sägs, uppgift härom,
samt
- 6) där befrielse enligt § 5 äger rum
från granskningsavgift, uppgift
härom.

Tillståndskort skall — — —
ävensom polisman.

Angående stämpelbeläggning —
— — i stämpelförordningen.

*Del, som uteslutits ur film, vil-
ken berör svenska krigsmakten*

Föreslagen lydelse:

3. *Statens biografbyrå må ej
vägra godkänna film på andra
grunder än i denna paragraf är
stadgat.*

§ 7.

Har film — — — bevis (förbuds-
kort).

Har film — — — skall medde-
las:

- 1) namnet på — — — är känt,
- 2) kortfattad beskrivning — — —
uteslutna delen,
- 3) uppgift å — — — eventuellt
uteslutits,
- 4) uppgift, huruvida filmen blivit
godkänd eller icke till förevis-
ning vid föreställning, till vil-
ken barn i ålder under 11 år el-
ler barn, som fyllt 11 men ej 15
år, äga tillträde.

Tillståndskort skall — — —
ävensom polisman.

Angående stämpelbeläggning —
— — i stämpelförordningen.

*Har ur en film uteslutits del,
som berör försvaret eller eljest ri-*

Gällande lydelse:

vidkommande förhållanden, skall av statens biografbyrå mot kvitto överlämnas till chefen för försvarsstaben. Sådan film-del må utlämnas endast med dennes medgivande och må enligt hans beprövande förstöras, sedan två år förflutit från filmens överlämnande. Där så ske kan, skall vad nu sagts tillämpas jämväl å motsvarande del av film-negativet.

Del, som — — — statens biografbyrå.

§ 13.

Vad i denna förordning är stadgat gälle ej för det fall, att *biografbilder*, som icke beröra *svenska krigsmakten* vidkommande förhållanden, förevisas i *sammanhang med föreläsning*, som anordnas vid läroanstalt; ej heller i andra fall, då Konungen på ansökan meddelar befrielse från förordningens tillämpning.

Föreslagen lydelse:

kets säkerhet vidkommande förhållanden, skall *nämnda del* av statens biografbyrå mot kvitto överlämnas till chefen för försvarsstaben. Sådan film-del må utlämnas endast med dennes medgivande och må enligt hans beprövande förstöras, sedan två år förflutit från filmens överlämnande. Där så ske kan, skall vad nu sagts tillämpas jämväl å motsvarande del av film-negativet.

Del, som — — — statens biografbyrå.

§ 13.

Vad i denna förordning är stadgat gälle ej för det fall, att *film*, som icke berör *försvaret eller eljest rikets säkerhet* vidkommande förhållanden, förevisas i *samband med undervisningen* vid läroanstalt; ej heller i andra fall då Konungen på ansökan meddelar befrielse från förordningens tillämpning.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1954.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
<i>Inledning</i>	2
Departementschefen	9
<i>Frågan om filmcensurens bibehållande</i>	11
1949 års filmkommitté	11
Yttranden	12
Departementschefen	12
<i>Censurbestämmelserna</i>	14
A. Den mentalhygieniska principen	14
1949 års filmkommitté	14
Yttranden	16
Departementschefen	18
B. Hänsyn till främmande makt och rikets säkerhet	20
1949 års filmkommitté	20
Yttranden	21
Departementschefen	22
C. Hänsyn till den minderåriga filmpubliken	23
1949 års filmkommitté	23
Yttranden	25
Departementschefen	28
D. Inskränkning i visningsrätten	31
1949 års filmkommitté	31
Yttranden	32
Departementschefen	32
<i>Frågan om inrättande av ett granskningsråd</i>	33
1949 års filmkommitté	33
Yttranden	34
Departementschefen	35
<i>Granskningsmännen</i>	37
1949 års filmkommitté	37
Yttranden	37
Departementschefen	38
<i>Avgifterna för filmgranskningen</i>	41
Inledning	41
Statens sakrevision	43
1949 års filmkommitté	46
Yttranden	48
Departementschefen	49

	Sid
<i>Anslagsberäkningar</i>	55
<i>Statens biografbyrå: Avlöningar</i>	55
Biografbyrån	55
Departementschefen	55
<i>Statens biografbyrå: Omkostnader</i>	56
Biografbyrån	56
Departementschefen	56
<i>Hemställan</i>	57
<i>Bilaga: Förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av förordningen den 22 juni 1911 (nr 71) angående biograf föreställningar</i> ..	59